

Galimybių studija

Žemės ūkio optimizavimas Šilutės rajo savivaldybėje

Užsakovas – Šilutės rajono savivaldybės
administracija

2015 m. liepos 3 d.

Bendroji informacija

Projekto informacija

Žemės ūkio optimizavimas Šilutės rajono savivaldybėje

Užsakovo informacija

Užsakovas – Šilutės rajono savivaldybės administracija

Adresas – Dariaus ir Girėno g. 1, 99133 Šilutė

Tel.: (8 441) 79 266

El.p.: administracija@silute.lt

Rengėjo informacija

UAB Nacionalinių projektų rengimas

Direktorė

Rūta Kastanauskienė

Viršuliškių skg. 34, Vilnius, LT-05132

Tel. (8 5) 210 74 88, 210 74 87

Mob. 8 655 34 843

El. p. ruta@npr.lt

Turinys

1.	ĮVADAS	4
2.	BENDRA INFORMACIJA APIE ŠILUTĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS TERITORIJĄ	8
3.	ŽEMĖS ŪKIO POLITIKOS IR TEISĖS AKTŲ REIKALAVIMŲ ANALIZĖ	10
3.1	PAGRINDINĖS VARTOJAMOS SĄVOKOS.....	10
3.2	ES IR LIETUVOS POLITIKOS BEI DOKUMENTŲ ANALIZĖ.....	10
3.3	ŠILUTĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS DOKUMENTAI.....	17
4.	ŽEMĖS ŪKIO OBJEKTŲ IŠSIDĖSTYMO IR JŲ PLĖTROS GALIMYBIŲ VERTINIMAS...	19
5.	ŽEMĖS ŪKIO PLĖTROS TENDENCIJOS, PROGNOZĖ IR PROBLEMINE SITUACIJA	21
6.	TEIGIAMŲ IR NEIGIAMŲ ŽEMĖS ŪKIO PLĖTROS PUSIŲ ŠILUTĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE ANALIZĖ	23
6.1	ŽEMĖS ŪKIO PRODUKCIJA	23
6.2	BENDROJI PRIDĖTINĖ VERTĖ	23
6.3	UŽSIENIO PREKYBA ŽEMĖS ŪKIO PRODUKTAIS.....	24
6.4	ŽEMĖS ŪKIO PRODUKTŲ GAMYBA	24
6.5	ŽEMĖS ŪKIO PRODUKTŲ SUPIRKIMAS.....	25
6.6	ŽEMĖS ŪKIO PRODUKCIJOS SUPIRKIMO KAINOS.....	25
6.7	PARAMA ŽEMĖS ŪKIUI.....	26
6.8	DARBO JĖGA ŽEMĖS ŪKYJE.....	29
7.	GYVULIŲ LAIKYMO IR JŲ GEROVĖS ANALIZĖ	30
8.	SAVIVALDYBĖS EKOLOGINĖS SITUACIJOS ĮVERTINIMAS.....	37
8.1	EKOLOGINĖS PROBLEMOS ŽEMĖS ŪKYJE	37
8.2	SUTARTINIŲ GYVULIŲ TANKIS ŠILUTĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE.....	37
8.3	ŽEMĖS ŪKIO ATLIEKŲ TVARKYMO BŪKLĖ	38
9.	ŽEMĖS ŪKIO PLĖTROS PRIELAUDŲ PROGNOZĖ IR ANALIZĖ.....	40
9.1	ŽEMĖS ŪKIO STRUKTŪROS VYSTYMO PRINCIPAI, PLĖTROS KRYPTYS IR PRIORITETAI	40
9.2	TERITORIJOS, KURIOSE GALIMA ŽEMĖS ŪKIO ĮMONIŲ (OBJEKTŲ) PLĖTRA IR STATYBA.....	41
9.3	GALIMOS INTENSIVIOS ŽEMĖS ŪKIO VYSTYMO ZONOS.....	43
9.4	PASIŪLYMAI ŪKINĖS VEIKLOS ĮVAIROVĖS PLĖTOJIMUI.....	52
9.5	PASIŪLYMAI ŽEMĖS ŪKIO BEI SU JUO SUSIJUSIŲ VERSLŲ PLĖTROS, KONKURENCINGUMO GALIMYBĖMS	53
9.6	PASIŪLYMAI ALTERNATYVIOMS VEIKLOS SRITIMS MAŽIAU PALANKIOSE ŪKININKAUTI VIETOVĖSE	54
9.7	INVESTICIJŲ POREIKIO PASKAIČIAVIMAI, ATSIŽVELGIANT Į GALIMYBES FINANSUOTI VEIKLAS ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠOMIS.....	55
9.8	APIBENDRINIMAS	56

1. ĮVADAS

Šilutės rajono savivaldybės administracija įgyvendina projektą „Žemės ūkio optimizavimo Šilutės rajono savivaldybėje studijos parengimas“.

Projektas įgyvendinamas pagal 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 4 prioriteto „Administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas“ priemonę VP1-4.2-VRM-02-R „Regioninės plėtros tobulinimas, regionų plėtros planai ir savivaldybių (ilgalaikiai/trumpalaikiai) strateginiai plėtros planai“.

Projekto tikslas – užtikrinti darnią Šilutės rajono savivaldybės plėtrą, gerinant veiklos vadybą ir tobulinant Šilutės rajono savivaldybės strateginio planavimo procesą.

Siektini rezultatai: parengta Šilutės rajono savivaldybės žemės ūkio optimizavimo studija (toliau – studija), kurios pagrindu bus peržiūrėtas ir atnaujintas Šilutės rajono savivaldybės 2015–2024 m. strateginis plėtros planas, papildyti strateginiai tikslai ir uždaviniai. Studija siekiama įvertinti esamą žemės ūkio būklę ir galimą plėtrą Šilutės rajono savivaldybės teritorijoje, plėtros kryptis ir prioritetus, numatyti intensyviai žemės ūkio vystymo zonas, numatyti priemones, padėsiančias išvengti aplinkosauginių problemų. Studija turi apimti visą Šilutės rajono savivaldybės teritoriją.

Žemės ūkio optimizavimo studijos parengimo aktualumas: Lietuvos narystė ES turėjo įtakos naujų intensyvių, konkurencinių sąlygų susidarymui. Norint konkuruoti šiuolaikinėje besikeičiančioje rinkoje reikia racionaliai išnaudoti žemę, gyvulių ir augalų genetinį potencialą, žmonių sukaupą patirtį bei ES paramą. Šalies ir atskirų regionų žemės ūkio plėtros strategija turi būti formuojama atsižvelgiant į pasaulines ir ES maisto produktų poreikių tendencijas. Žemės ūkis yra prioritetinga Lietuvos ūkio šaka. Jos vystymo efektyvumas ir gaminamos produkcijos kokybė daug priklauso nuo konkretaus ūkio sąlygų panaudojimo racionalumo.

Šio darbo tikslas – įvertinti esamą žemės ūkio būklę ir numatyti plėtros galimybes Šilutės rajono savivaldybės ūkiuose.

Darbo tikslui pasiekti iškelti tokie uždaviniai:

- išnagrinėti šalyje vykdomą žemės ūkio ir kaimo plėtros politiką;
- išnagrinėti šalyje vykstančias žemės ūkio plėtros tendencijas;
- išnagrinėti žemės ūkio būklę Klaipėdos apskrities bei Šilutės rajono savivaldybės ūkiuose;
- išnagrinėti Šilutės rajono savivaldybės žemės ūkio plėtros regioninius skirtumus;
- numatyti Šilutės rajono regioninės plėtros viziją.

Žemės ūkio plėtra

Šiandieną pasaulis susiduria su naujais, globaliniais iššūkiais – augančia maisto paklausa, augančiu kainų kintamumu ir rinkos nepastovumu, kylančiomis energijos kainomis, išaugusiu bioenergijos poreikiu bei žemės ūkio produktų spekuliacija, didėjančiais aplinkosauginiais iššūkiais. ES žemės ūkio paramos politika daugumoje atsieta nuo gamybos ir tai gali vesti prie gamybos atsisakymo tam tikruose regionuose. ES prekybos politika žemės ūkio produkcijos gamintojus ir vartotojus daro labiau pažeidžiamus prieš pasaulinių rinkų produktų kainų svyravimus. Rinkų atvėrimas gali vesti ES žemės ūkio produktų gamybos tam tikruose sektoriuose mažėjimą. ES maisto produktų kokybės

Žemės ūkio optimizavimas Šilutės rajono savivaldybėje

standartai yra aukšti. Todėl vis labiau orientuojantis į sveiką ir racionalią žmonių mitybą jų konkurencingumas pasaulinėje rinkoje išlieka aukštas.

Lietuvos žemės ūkio strategija

Besivystanti visuomenė kelia naujus reikalavimus žemės ūkio žaliavoms ir maisto produktams, daugiau rūpinimosi kaimo atnaujinimu, aplinkosauga ir kraštovaizdžio išsaugojimu. Kaimas vis labiau vertinamas kaip šalies infrastruktūra, gerinanti visos šalies žmonių gyvenimo kokybę. Kyla nauji gyvūnų gerovės reikalavimai.

Sukurta produktų kilmės indentifikavimo ir kokybės vertinimo sistema, padidėjęs asortimentas, pagerėjusi prekinė išvaizda, pateikimas patogesne vartotojams forma, atveria naujas galimybes.

Nauji mokslo išradimai bei atradimai biotechnologijos srityje atveria naujas žemės ūkio ir maisto pramonės plėtros galimybes.

Lietuvai tapus ES nare ir įstojus į Pasaulio prekybos organizaciją (PPO) šalies rinka tampa atviresnė. Prekyba tampa vis labiau globali, mažiau reguliuojama, todėl svarbu išryškinti pranašumus atskiruose gamybos šakose ir juos panaudoti ūkių ekonomikai stiprinti.

Sektoriaus vieta šalies ekonomikoje

Lietuvos Respublikos žemės ūkis atlieka svarbią ekonominę, socialinę, gamtosauuginę ir etnokultūrinę funkciją, todėl laikomas prioritetine ūkio šaka. Jis pajėgus aprūpinti šalies gyventojus visais kokybiškais maisto produktais ir dalį jų eksportuoti. Žemės ūkio paskirties žemė užima apie 60 % šalies teritorijos. 2013 m. bendroji pridėtinė vertė, sukurta žemės ūkyje, medžioklėje ir miškininkystėje sudarė apie 4 % šalies BVP. Žemės ūkio maisto prekės sudarė beveik 13 % eksporto pajamų. 2013 m. žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriuje dirbo apie 3,5 % šalies dirbančiųjų.

Žemės ūkio plėtros privalumai

Lietuvos geografinė padėtis palanki prekiauti su Vakarų ir Rytų šalimis. Pakankami žemės ir vandenų ištekliai žemės ūkio gamybai vystyti. Dauguma žemės ūkio naudmenų melioruota.

Palankios klimato sąlygos žolinių pašarų ir grūdų gamybai. Tai leidžia sėkmingai vystyti pieno ir mėsos ūkį. Taip pat sėkmingai plėtoti daržininkystę, sodininkystę, auginti rapsus, cukrinius runkelius ir kitus adaptuotus panašioms klimato sąlygoms augalus ir gyvūnus.

Mažas dirvožemio, vandens ir oro užterštumas sudaro sąlygas plėtoti ekologiškų ir natūralių produktų gamybą.

Didelė žemdirbių ir maisto produktų gamintojų patirtis. Pakankami darbo ištekliai.

Sukurta moderni šiuolaikinė pieno, mėsos, ir kitų žemės ūkio produkcijos rūšių perdirbamoji pramonė.

Šalies teritorijoje tolygiau išplėtotas mokslo, mokymo ir konsultavimo instrukcijų tinklas.

Žemės ūkio plėtrą ribojantys veiksniai

Vykdant žemės reformą susiformavo neracionali žemės ūkio subjektų struktūra. Dominuoja smulkūs, nekonkurencingi, mažo investicinio pajėgumo ūkiai. Vidutinis ūkininko ūkio dydis 2013 m. buvo 9,68 ha. Lėtas žemių konsolidacijos procesas.

Žemės ūkio optimizavimas Šilutės rajono savivaldybėje

Nesusiformavusi regioninė žemės ūkio specializacija, lėta ūkio subjektų veiklos diversifikacija.

Žemas sektoriaus kapitalizacijos lygis. Neišplėtotą žemės ir maisto ūkio infrastruktūrą.

Nesusiformavę žemės ūkio produkcijos gamintojų, perdirbėjų ir prekybininkų rinkos principais grindžiami santykiai. Per ilgai trunkantys atsiskaitymai, nefunkcionuoja ilgalaikių sutarčių sistema. Nepakankamai apsaugoma rinka nuo nekokybiškų maisto produktų, kontrabandinių ir dempingo sąlygomis importuojamų prekių.

Lėtai plėtojama kooperacija.

Maisto pramonė ne visada orientuota į pasaulio rinkos reikalavimus ir nepakankamai konkurencinga.

Mažas kai kurių produkcijos rūšių (mėsos, vaisių, daržovių, ir kt.) pelningumas daro sektorių nepatrauklų šalies ir užsienio investicijoms.

Nestabilios maisto produktų rinkos ir kainos, nemažas žaliavų tiekimo sezoniškumas, nepakankama jų kokybė.

Dalies sektoriaus dirbančiųjų nepakankamas profesinis išsilavinimas bei vadybos kompetencija.

Nestabili žemės ūkio politika.

Nepakankamai vykdomas žemės ūkio subjektų verslumo ir gebėjimo adaptuotis prie rinkos pokyčių ugdymas: kooperacijos lyderių ugdymas, įmonių ir ūkių vadovų mokymas, mokslinių rekomendacijų ir kitokios informacijos prieinamumas.

Žemės ūkio gamybos ir maisto pramonės regioninė plėtra

Siekiant šalies žemės ūkio tolygesnio išsivystymo lygio ir racialesnio žemės panaudojimo, iškyla regioninės politikos bei regioninės specializacijos būtinumas.

Formuojant regioninės plėtros politiką numatyta taikyti tokius principus (LAEI):

- racionalus žemės ūkio naudmenų panaudojimas paremtas lyginamaisiais šakų pranašumais;
- regioninių ir nacionalinių gamybos struktūros ir apimčių subalansuotumas;
- gyventojų užimtumo, ūkinės veiklos pajamingumo ir ūkinių subjektų investicinio pajėgumo regioninių skirtumų mažinimas;
- žemės ūkio gamybos mikroregionavimas atsižvelgiant į vietovės gamtinius ir ekonominius veiksnius.
- Pagal šiuos principus šalies teritorijoje turėtų formotis tokia žemės ūkio regionų specializacija:
- **intensyvios augalininkystės regionas.** Tai našiausių žemių (daugiau kaip 39 balų) rajonai. Pagrindinė specializacija – grūdų, cukrinių runkelių auginimas bei kiaulininkystė, papildomos šakos – rapsų auginimas bei pienininkystė. Netradicinės ir alternatyvios veiklos poreikiai nėra dideli;
- **mišrios specializacijos regionas.** Vidutinis žemės ūkio naudmenų našumas 35–39 balai. Šiame regione turėtų vyrauti pieninė ir mėsinė galvijininkystė derinama su pašarinių grūdų, rugių, daržovių ir bulvių auginimu. Netradicinės ir alternatyvinės veiklos poreikiai čia vidutiniai, skirti papildomoms pajamoms gauti;

- **gyvulininkystės plėtros regionas.** Jam priskiriami mažo našumo (iki 35 balų) regionai. Pagrindinės šakos pieninė ir mėsinė galvijininkystė, avininkystė, bulvių, daržovių, uogų ir grikių auginimas. Labai didelis netradicinės veiklos poreikis, kuris daliai gyventojų pagrindinis pajamų šaltinis.

Priemiestinėse zonose turėtų būti intensyviau plėtojama daržininkystė, uogų auginimas ir kitos šakos, kurių produkciją gamintojai parduos vartotojams tiesiogiai.

Regioninės plėtros planuose numatytų priemonių įgyvendinimas padės plėtoti ūkinės veiklos įvairovei, gyvulininkystės plėtra mažiau ūkininkauti palankiose teritorijose, mažins ūkio subjektų pajamingumo regioninius skirtumus, padės spręsti nedarbo problemas.

Regioninės politikos idėja ES bendrijoje subrendo jau septintame dešimtmetyje. Lietuvoje regioninė žemės ūkio ir kaimo plėtros politika pradėta formuoti neseniai. Gamtos sąlygų įvairovė mūsų krašte lemia skirtingas žemės ūkio verslo sąlygas, ūkių specializaciją, kaimo demografinę padėtį atskiruose regionuose. Todėl iškyla aktualumas formuoti regioninės specializacijos plėtros politiką.

2. BENDRA INFORMACIJA APIE ŠILUTĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS TERITORIJĄ

Šilutės rajono savivaldybė – administracinis teritorinis vienetas, esantis vakarų Lietuvoje, pietinėje Klaipėdos apskrities dalyje. Šiaurėje ji ribojasi su Klaipėdos rajono savivaldybe, rytuose – su Šilalės, Tauragės bei Pagėgių rajono savivaldybėmis. Vakarų pusėje yra Kuršių marios, o pietuose – siena su Kaliningrado sritimi. Didžioji šio rajono teritorijos dalis yra Lietuvos pajūrio žemumoje. Aukščiausia Šilutės rajono savivaldybės vieta yra ties riba su Klaipėdos rajonu (117 m), tuo tarpu žemiausia – Rusnės saloje (vietomis net žemiau jūros lygio). Dėl to kiekvieną pavasarį ir dažną rudenį Nemuno potvynis Šilutės rajono savivaldybėje apsemia dideles teritorijas (apie 400 km²), atkirsdamas sausumos transporto susisiekimą į Rusnę bei kitas gyvenvietes. Pietinėje Šilutės rajono teritorijoje teka Nemunas su Jūros, Veižo, Leitės, Šyšos, Minijos intakais, bei pastarosios intakai Tenenys ir Veiviržas. Savivaldybėje yra 55 ežerai (didžiausias – Krokų Lanka), 8 tvenkiniai, bei Aukštumalės pelkė. Didžiausi miškai – Aukštųjų, Žasyčių, Dinkių. Šilutės rajono savivaldybėje gausu saugomų teritorijų: čia išsidėstę net 44 draustiniai, 4 rezervatai, 7 gamtos paveldo objektai, 2 biosferos poligonai, po 1 nacionalinį bei regioninį parką.¹

Šilutės rajono savivaldybę sudaro vienas miestas – Šilutė, 7 miesteliai, 288 kaimai ir 1 viensėdis (žr. 1 paveikslą). Savivaldybėje yra 11 seniūnijų: Gardamo, Juknaičių, Katyčių, Kintų, Rusnės, Saugų, Šilutės, Švėkšnos, Usėnų, Vainuto, Žemaičių Naumiesčio. Administracinis centras – Šilutė. Bendras Šilutės rajono savivaldybės teritorijos plotas – 1706 km², Šilutės miesto – 13 km². 2014 m. pradžioje Šilutės rajono savivaldybėje gyveno 42 447 gyventojai, iš jų 40,05 % – mieste, ir 59,95 % – kaime.² Gyventojų tankumas Savivaldybėje – 24,9 žmonės viename kvadratiniam kilometre, o tai yra 1,8 karto mažesnis nei vidutiniškai visoje Lietuvoje, bei 2,5 karto mažesnis nei Klaipėdos apskrityje. Šilutės rajono savivaldybės teritorijos klimatas yra palankus tiek gyvulininkystės, tiek augalininkystės vystymui. Rajone taip pat plėtojama žvejyba ir žuvininkystė, medžio apdirbimo ir baldų, maisto pramonė. Vidutinė oro temperatūra svyruoja tarp 6,6 ir 8,5 °C, kritulių kiekis vidutiniškai siekia 718–809 mm (per metus).

Šilutės rajono savivaldybė pasižymi dideliu agrarinės teritorijos panaudojimu žemės ūkiui, tačiau žemės ūkio naudmenos sudaro tik apie 49,60 % visos teritorijos, o mažo našumo žemės užima apie 45,90 %. Dirvožemis yra jautrus intensyviai žemės dirbimui. Šilutės rajono savivaldybės teritorijoje vyrauja velėniniai jauriniai, velėniniai jauriniai glėjiški ir kiti dirvožemiai su ryškiais užmirkimo požymiais. Priesmėlių dirvožemių rajone yra apie 37,00 %, lengvų ir vidutinio priemolio – 33,30 %, o smėlių ir žvyro – 29,70 %. Šilutės rajono savivaldybės teritorijos dirvos yra neturtingos maisto medžiagomis, žemės ūkio naudmenų našumas įvertintas 40,2 balo. Beveik visos žemės yra nusausintos uždaru drenažu ir yra tinkamos visų rūšių augalų auginimui, išskyrus cukrinius runkelius.

¹ Saugomų teritorijų valstybės kadastras, 2015 m. duomenys.

² LR Statistikos departamentas, www.osp.stat.gov.lt.

1 paveikslas. Šilutės rajono savivaldybės žemėlapis

Šaltinis: www.geoportal.lt

3. ŽEMĖS ŪKIO POLITIKOS IR TEISĖS AKTŲ REIKALAVIMŲ ANALIZĖ

3.1 PAGRINDINĖS VARTOJAMOS SĄVOKOS

Prieš pradėdant analizuoti žemės ūkio politikos ir teisės aktų reikalavimus, būtina apibrėžti pagrindines toliau vartojamas sąvokas. Tai padeda apibrėžti nagrinėjimo sritį bei išvengti galimų neaiškumų.

Ūkinis gyvūnas – gyvūnas, laikomas ar veisiamas maistui, kailiams, vaistams ir kitai produkcijai gauti, darbo ir kitais tikslais.³

Gyvulininkystė – žemės ūkio šaka, apimanti ūkinių gyvūnų (išskyrus gyvūnus augintinius) auginimą ir (ar) naudojimą gyvulininkystės produkcijai gauti.⁴

Augalininkystė – žemės ūkio šaka, apimanti kultūrinių augalų, skirtų žmonėms aprūpinti maisto ir ne maisto produktais, pramonei – žaliava, gyvulininkystei – pašarais, ir grybų auginimą.⁵

Žuvininkystė – su žuvų išteklių valdymu, išsaugojimu ir atkūrimu, žvejyba, akvakultūra, žuvų perdirbimu, pirminių žuvininkystės produktų pardavimu ir supirkimu susijusi veikla.⁶

Sutartinis gyvulys (SG) – sutartinis vienetas, kuriuo nusakomas mėšlo šaltinis. Laikoma, kad vieno SG per metus išskiriamame mėšle yra 100 kg bendrojo azoto. SG atitinkantis skirtingų rūšių gyvūnų skaičius pateiktas priede.

Žemės ūkio naudmenos – dirbamoji žemė, sodai, pievos, ganyklos, naudojamos arba tinkamos naudoti žemės ūkio augalams auginti.⁷

3.2 ES IR LIETUVOS POLITIKOS BEI DOKUMENTŲ ANALIZĖ

2004 m. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą (toliau – ES), gyvulininkystės sektoriaus politika, keliami reikalavimai nemaža dalimi priklauso nuo ES mastu priimamų sprendimų. Analizuojant ES ir Lietuvos strateginius dokumentus galima išskirti pagrindines gyvulininkystės vystymo kryptis, priemones, kuriomis siekiama bendrų sektoriaus vystymo tikslų. Todėl šiame skyriuje bus apžvelgiami pagrindiniai ES ir nacionaliniai strateginiai dokumentai, numatantys gyvulininkystės vystymo prioritetus, kurie taip pat aktualūs Šilutės rajono savivaldybėje.

ES žemės ūkio politiką reikėtų nagrinėti pradėdant *bendrąją žemės ūkio politiką* (toliau – BŽŪP). Bendros rinkos organizavimo priemonės išdėstytos Tarybos reglamente (EB) Nr. 1234/2007, nustatančiame bendrą žemės ūkio rinkų organizavimą ir konkrečias tam tikriems produktams taikomas nuostatas („Bendras bendro žemės ūkio rinkų organizavimo reglamentas“) bei kituose privalomojo ir rekomendacinio pobūdžio dokumentuose.

Vengiant detalesnio BŽŪP vystymosi nagrinėjimo, būtina pažymėti, kad pastaraisiais metais parama taip glaudžiai nesiejama su pagaminta produkcija. BŽŪP po truputį evoliucionavo link politikos, orientuotos į žemės ūkio produkcijos kainų mažinimą, nemažinant žemdirbių pajamų (MacSharry reforma, įvedusi tiesiogines išmokas

³ LR Žemės ūkio ministerija, www.zum.lt.

⁴ Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programa.

⁵ Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programa.

⁶ LR Žuvininkystės įstatymas.

⁷ Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programa.

ūkininkams), paisančios aplinkosaugos reikalavimų bei skatinančios kaimo plėtrą (*Darbotvarkės 2000* reforma, įvedusi antrąją BŽŪP ramstį).⁸

Nemažai informacijos apie politikos prioritetus suteikia paramos skyrimo tvarka ir apimtys. Pastebima, kad BŽŪP pagrindu didžiausia parama yra skiriama už vadinamuosius „šiaurinius“ produktus (grūdinės kultūros, pienas, jautiena). Tokia tendencija yra palanki Lietuvai, kurioje šių produktų gamyba užima didžiąją dalį žemės ūkio produktų gamybos rinkos. Taip pat pastebima, kad Lietuva gali būti priskiriama prie valstybių, kurioms palankesnis BŽŪP tęstinumas, o ne radikali reforma.⁹

Šiandieninėje ES žemės ūkio politikoje didelis dėmesys skiriamas aplinkosaugos reikalavimų laikymuisi. Keliami reikalavimai žemės ūkyje naudojamoms trąšoms, pašarų papildams, gyvulininkystėje susidarancio mėšlo, srutų, gyvulinių produktų atliekų tvarkymui, akcentuojami gyvūnų gerovės klausimai. Vienas iš svarbesnių dokumentų, kuris numato aplinkos taršos, siejamos su žemės ūkio veikla, mažinimą, yra *Nitrattų direktyva*¹⁰. Joje pažymima, kad „nors Bendrijos žemės ūkyje reikia naudoti azoto turinčias trąšas ir mėšlą, per didelis trąšų kiekis kelia riziką aplinkai ir yra būtina imtis bendrų veiksmų problemoms, kylančioms dėl intensyvios gyvulininkystės, spręsti ir kad žemės ūkio politika turi skirti didesnę dėmesį aplinkos politikai“. Šios direktyvos pagrindu valstybės narės turi įgyvendinti priemones, kurioms vienas iš keliamų reikalavimų yra „užtikrinti, kad kiekvienoje fermoje ir gyvulininkystės ūkyje gyvulių mėšlo kiekis, įterptas į dirvą kiekvienais metais, ir gyvulių mėšlas, patenkantis į dirvą ganant gyvulius, neviršytų nustatyto kiekio hektarui“. Šios direktyvos nuostatos tampa labai svarbios parenkant didesnių gyvulininkystės ūkių vietą, o tam tikrose vietovėse – ir numatant alternatyvaus mėšlo tvarkymo poreikį (biodujų gamybai ir kt.).

Platų priemonių ir reikalavimų spektrą jungia *ekologinio ūkininkavimo* samprata. Ekologinis ūkininkavimas – tai gamybos būdas, kurį taikant palaikoma dirvožemio struktūra bei derlingumas, aukšti gyvūnų gerovės standartai ir vengiama naudoti įprastiniame žemės ūkyje leistinas medžiagas, tokias kaip sintetiniai pesticidai, herbicidai, cheminės trąšos, augimą skatinantys hormonai ir antibiotikai arba genetiškai modifikuoti organizmai. Kaip galima matyti iš šios sampratos, ekologinis ūkininkavimas jungia dvi ES akcentuojamas sritis: aplinkos apsaugą ir aukštą produktų kokybę. Pagrindiniai ES dokumentai, reglamentuojantys ekologinio ūkininkavimo taisykles yra šie:

- 2007 m. birželio 28 d. TARYBOS REGLAMENTAS (EB) Nr. 834/2007 dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklavimo ir panaikinantis Reglamentą (EEB) Nr. 2092/91;
- 2008 m. rugsėjo 5 d. KOMISIJOS REGLAMENTAS (EB) Nr. 889/2008, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 834/2007 dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklavimo įgyvendinimo taisyklės dėl ekologinės gamybos, ženklavimo ir kontrolės.

Be ES teisės aktų dėl ekologinio ūkininkavimo ir ekologinės gamybos, ekologiškai ūkininkaujantys ūkininkai bei perdirbėjai taip pat turi laikytis žemės ūkio produkcijai ir žemės ūkio produktų perdirbimui taikomų bendrųjų taisyklių. Tai reiškia, kad visos žemės ūkio produktų gamybai, perdirbimui, rinkodarai, ženklavimui ir kontrolei paprastai taikomos taisyklės yra taikytinos ir ekologiškiems maisto produktams.¹¹

⁸ D. Trakelis „Europos Sąjungos bendrosios žemės ūkio politikos raidos perspektyvos ir Lietuvos interesai“/POLITOLOGIJA, 2007/4 (48), p. 88.

⁹ D. Trakelis „Europos Sąjungos bendrosios žemės ūkio politikos raidos perspektyvos ir Lietuvos interesai“/POLITOLOGIJA, 2007/4 (48).

¹⁰ 1991 m. gruodžio 12 d. Tarybos direktyva „Dėl vandenų apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių“, (91/676/EEB).

¹¹ http://ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-policy/legislation_lt#regulation.

Reikia pabrėžti, kad gyvulinės (gyvūninės) kilmės produktams taikomas didžiausias reglamentavimo laipsnis. Reikalavimai nustatomi ne tik patiems maisto produktams, bet ir maisto tvarkymo įmonėms. Be to, veterinarijos reikalavimai taikomi ne tik maistui, bet ir gyvūninės kilmės ne maisto produktams (kailiams, odoms ir kt.), kurie, nors ir nenaudojami maistui, tačiau gali pernešti užkrečiamąsias ligas.¹²

2006 m. gruodžio 15 d. Komisijos reglamente (EB) Nr. 1974/2006, nustatančiame išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 1698/2005 dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) paramos kaimo plėtrai taikymo taisykles, pažymima, kad „Bet koks įsipareigojimas plėsti gyvulininkystę arba kitaip ją tvarkyti turi atitikti bent tokias sąlygas:

- a) turi būti tęsiama ganyklų priežiūra;
- b) galvijai turi būti paskirstyti ūkyje taip, kad būtų aprėptas visas ganymo plotas ir išvengta per didelio nuganyimo arba nepakankamo išnaudojimo;
- c) galvijų tankumas turi būti nustatomas įvertinant visus ūkyje laikomus ganomus gyvūnus arba, kai prisiimamas įsipareigojimas apriboti maistingųjų medžiagų išplovimą iš dirvožemio, visus su atitinkamu įsipareigojimu susijusius ūkyje laikomus gyvūnus“.¹³

Siekis užtikrinti aukštą gyvulininkystės produktų kokybę ir saugumą išreiškiamas principu „nuo lauko iki stalo“ ar „nuo tvarto iki stalo“, kurio esmė – užtikrinti saugumą ir kokybę visose gamybos grandyse. Gyvulininkystės sektoriuje tai siejama su produktų ženklinimo ir identifikavimo taisyklėmis (svarbiausia užtikrinti galimybę atsekti produkto kilmę) bei ūkinių gyvūnų sveikata. *Naujoji Europos Sąjungos gyvūnų sveikatos strategija (2007–2013 m.), pagal kurią „prevencija geriau už gydymą“*. Ši strategija skatina gyvūnų savininkus, įskaitant ūkininkus mėgėjus, diegti ūkiuose veiksmingas biologinio saugumo priemones. Atsižvelgiant į tai, kad užkrečiamos ligos plinta iš vieno ūkio į kitus, taip pat skatinamas kolektyvinis prevencinių veiksmų ir biologinio saugumo priemonių taikymas. Be to, pagal šią gyvūnų sveikatos strategiją, veiksmingos ūkiuose taikomos biologinio saugumo priemonės bus svarbus kriterijus atliekant teritorinį padalijimą siekiant suvaldyti ligą ir (arba) prekiauti. Pagal neužkrėstos teritorijos statusą, biologinio saugumo priemones, gyvūnų gerovės priemones ir veterinarinę kontrolę taip pat bus galima vertinti žemės valdas, remti atsakomybės plėtrą ir sudaryti nuostolių pasidalijimo schemas. Žemiau pateikiama keletas priemonių, kurios siūlomos strategijoje:

- Atvežti į laikymo vietą gyvūnai turėtų būti laikomi, prižiūrimi ir šeriami atskirai nuo kitų gyvūnų bei tiriami, siekiant sumažinti užkrečiamųjų ligų sukėlėjų plitimo riziką dėl tiesioginio kontakto.
- Gyvūnų laikymo vietoje turėtų būti sustabdomas gyvūnų judėjimas tarp gyvūnų bandų, išskyrus tuos atvejus, kai gyvūnai išvežami skerdimui.
- Gyvūnai turi būti talpinami į gerai išvalytas ir dezinfekuotas patalpas.
- Gyvūnams turėtų būti taikomas dirbtinis apvaisinimas, o ne natūralus kergimas. Taip užkertamas kelias ligų plitimui su naujai atvežtais gyvūnais. Veisimui ar penėjimui turėtų būti perkami sveikų bandų gyvūnai, užtikrinant tinkamą jų identifikaciją ir atsekamumą.
- Gyvūnai turėtų būti tiriami siekiant užtikrinti, kad būtų laikomos sveikos gyvūnų bandos.

¹² Verslo Europos Sąjungos bendrojoje rinkoje vadovas. – Vilnius, 2002, p. 59.

¹³ 2006 m. gruodžio 15 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1974/2006, nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 1698/2005 dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) paramos kaimo plėtrai taikymo taisykles.

- Gyvūnų judėjimas galimas tarp sveikų gyvūnų bandų ar iš sveikų gyvūnų bandų į gyvūnų bandas, kuriose laikomi netirti gyvūnai ar žemesnės sveikatos būklės gyvūnai.
- Gyvūnų laikymo vietos turėtų būti aptvertos.
- Būtina kontroliuoti žmonių, transporto, gyvūnų ir pašarų judėjimą, siekiant užtikrinti, kad ligų sukėlėjai nepatektų į gyvūnų laikymo vietą iš kaimyninių laikymo vietų ar su laukiniais gyvūnais.
- Griežtos biologinio saugumo priemonės turėtų būti taikomos pakraunant gyvūnus į transporto priemones ir juos iškraunant.
- Gyvūnų laikymo vietoje turi būti taikomos sanitarinės priemonės, tinkamai tvarkomi pašarai, pakratai, darbo įrankiai, registruojamas žmonių, transporto, gyvūninių produktų, pašarų, pakratų, mėšlo, gyvūnų gaišenų ir kitų priemonių ir medžiagų judėjimas.¹⁴

Gyvūnų gerovės principas apima ne tik jau minėtus saugumo aspektus, tačiau ir nemažai kitų (gyvūnų tankumo, transportavimo trukmės, skerdimo būdo, draudimas šalinti ar trumpinti gyvulių kūno dalis (pvz. uodegas, snapus) ir kt.). Griežčiausi gyvūnų gerovės reikalavimai taikomi ekologiniam ūkininkavimui, kur jie yra integrali ir privaloma tokio ūkininkavimo dalis. Gyvūnų gerovės principo esmę atspindi vadinamos „Penkios laisvės“:

- Laisvė nekęsti alkio ir troškulio. Gyvūnams turi būti prieinamas gėlas vanduo ir tinkamas pašaras.
- Laisvė nekęsti diskomforto. Gyvūnai turi gyventi jiems tinkančioje aplinkoje, turėti priedangą (nuo šalčio, saulės, lietaus ir kitų, konkretiems gyvūnams nepalankių sąlygų) ir patogias ilsėjimosi vietas.
- Laisvė nejausti skausmo, sužeidimų ir ligų. Gyvūnams turi būti suteikiamas tinkamas gydymas ir vykdoma ligų prevencija.
- Laisvė normaliai elgtis. Gyvūnams turi būti sudaromos sąlygos gyventi jų poreikius atitinkančioje erdvėje, kartu su tos pačios rūšies gyvūnais.
- Laisvė nepatirti baimės ir streso. Turi būti imamasi priemonių, kurios sumažina bei panaikina gyvūnų psichines kančias.¹⁵

Gyvūnų apsaugos ir gerovės pagrindinės nuostatos detalčiau įvardijamos 1998 m. liepos 20 d. liepos 20 d. Tarybos direktyvoje Nr. 98/58/EB dėl ūkinės paskirties gyvūnų apsaugos bei vėliau priimtuose teisės aktuose bei rekomendacinio pobūdžio dokumentuose. Kaip galima pastebėti gyvūnų gerovės reikalavimai priklauso ir nuo konkretaus gyvūno prigimtinių fiziologinių poreikių. Todėl parenkant veisles turėtų būti atsižvelgiama ir į gyvūnų gebėjimą prisitaikyti prie vietos sąlygų.

Lietuvos strateginiuose dokumentuose gana dažnai atkartojamos svarbiausios pažangaus žemės ūkio idėjos, kurios minimos tarptautiniuose dokumentuose: tvarus vystymasis, aplinkosaugos reikalavimų laikymasis, ekologinės gamybos privalumai, maisto sauga, gyvūnų gerovė ir kt. Toliau bus analizuojama, kokioms žemės ūkio sritims Lietuvoje teikiamas didesnis prioritetas, kokios priemonės numatytos skatinti šį sektorių. Reikia pabrėžti, kad neretai atskiro sektoriaus vystymo kryptys gali būti numatomos iš platesnio masto, visą žemės ūkį apimančių dokumentų ir juose aptariamų nuostatų.

Pagrindinius žemės ūkio sektoriaus vystymo būdus galima matyti iš *Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros strategijoje* esančių bendrų žemės ūkio politikos gairių. Strategijoje numatyta:

¹⁴ <http://www.nmvrvi.lt/lt/naujienos/178/>.

¹⁵ http://ec.europa.eu/food/animal/welfare/farm/index_en.htm.

- Investicijų skatinimas, pirminės žemės ūkio gamybos ir perdirbimo pramonės restruktūrizavimas ir modernizavimas, taikant naują techniką, pažangias technologijas, auginant geriausių veislių augalus ir gyvūnus.
- Diferencijuota investicinė parama, prioritetą teikiant jauniems ūkininkams, kooperatyvams, gamintojų grupėms.
- Investicinė parama ūkininkaujantiems mažiau palankiose vietovėse.
- Finansinės priemonės kai kurioms netiesioginėms išlaidoms sumažinti: kokybės standartų diegimo išlaidos; negautos pajamos dėl ūkinės veiklos apribojimų ir aplinkosaugos suvaržymų; kooperatyvų steigimo ir administravimo išlaidos pirmaisiais jų veiklos metais.
- Kooperacijos ir integracijos skatinimas, skiriant finansinę paramą.
- Žemės ūkio subjektų verslumo ir gebėjimų adaptuotis prie rinkos pokyčių ugdymas: kooperacijos lyderių ugdymas; ūkininkų ir įmonių vadovų mokymas; konsultavimo plėtra; mokslinių rekomendacijų ir kitos informacijos prieinamumas.¹⁶

Labai panašios žemės ūkio vystymo kryptys numatytos ir *Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje*. Šioje strategijoje taip pat akcentuojamas ūkių specializacijos poreikis, netradicinės ir ekologiškos gamybos rėmimas, ekologinių ūkių sertifikavimo sistemos tobulinimas, privalomų maisto saugos, kokybės, ženklinimo reikalavimų kontrolės stiprinimas ir kt.

Aplinkosaugos, tvaraus žemės ūkio svarba dar aiškiau išreikšta *Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje*. Vienas iš ilgalaikių tikslų, siejamų su žemės ūkiu – „kuriant ekonomiškai efektyvų ir konkurencingą žemės ūkį, diegti mažiau aplinką veikiantį ūkininkavimą ne tik ekologiniuose, bet ir tradiciniuose ūkiuose, intensyviai plėtoti ekologinius ūkius, tiekti vidaus ir užsienio rinkoms aukštos kokybės, sveikus maisto produktus ir žaliavas biologiniam kurui gaminti, saugoti ir racionaliai naudoti materialųjį ir dvasinį kaimo paveldą“.

Aukščiau aptartuose strateginiuose dokumentuose apibrėžiamos bendros žemės ūkio vystymo kryptys. *Kaimo ir žemės ūkio plėtotės strategijoje* numatyta, kad „gyvulininkystės sektorius ir ateityje išliks prioritetine žemės ūkio šaka. Tradicinėmis ir labiausiai klimatinės sąlygas atitinkančiomis gyvulininkystės kryptimis ir perspektyvoje išliks pieninė, mėsinė galvijininkystė ir mėsinė (bekoninė) kiaulininkystė“.¹⁷ Taigi šioje strategijoje ne tik pabrėžiama gyvulininkystės svarba, bet ir išskiriamos perspektyviausios sritys.

Kaimo ir žemės ūkio plėtotės strategijoje pažymima, kad pieno ūkis yra viena iš svarbiausių šalies žemės ūkio šakų, į vidaus ir užsienio rinką orientuotas konkurencingas sektorius, gamintojams užtikrinantis pajamas, o vartotojams geros kokybės produktus. Strategijoje pieno ūkį numatyta plėtoti šiomis kryptimis:

- didinti pieno ūkio efektyvumą;
- gerinti pieno ūkių struktūrą skatinant modernių, konkurencingų ūkių formavimąsi;
- gerinti pieno produktų kokybę ir saugą, plėsti pieno produktų asortimentą;
- gerinti gyvulių genetinį potencialą;
- modernizuoti gyvulių šėrimo technologijas;

¹⁶ Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros strategija.

¹⁷ Kaimo ir žemės ūkio plėtotės strategija.

- sudaryti palankias teisinės ir ekonominės sąlygas pieno gamintojų kooperacijai;
- laikytis gyvulių gerovės ir aplinkosaugos reikalavimų.¹⁸

Pastangas gerinti pieno kokybę taip pat rodo parengta ir pradėta įgyvendinti *Karvių sergamumo mastitu mažinimo ir pieno kokybės gerinimo programa*¹⁹, kurioje numatytos priemonės kurti palankesnes teisinės ir ekonominės sąlygas, leidžiančias sumažinti karvių sergamumą mastitu ir pagerinti pieno kokybę, o ūkininkams gauti didesnes pajamas.

Mėsos gamyba (galvių, kiaulių, paukščių) taip pat išskiriama kaip svarbi ir perspektyvi žemės ūkio šaka. Prognozuojama, kad spartesniais tempais didės kiaulienos ir paukštienos vartojimas bei gamyba. Galvijienos vartojimas didės lėčiau.²⁰ Tačiau galvių auginimas mėsai taip pat labai svarbus. Tai liudija ir 2010 metais patvirtinta *Mėsinių galvijininkystės plėtros programa*.²¹ Programoje pažymima, kad „Mėsinė galvijininkystė šalyje sparčiau pradėta plėtoti paskutiniajame dešimtmetyje, tačiau plėtros rezultatai netenkina nei mėsos perdirbėjų, nei šalies vartotojų. Beveik pusė galvijienos gaunama iš paskerstų pieninių karvių, o tai neužtikrina aukštos skerdenų ir mėsos kokybės“. Programai įgyvendinti numatytos šios priemonės:

- remti galvių augintojus, ūkininkaujančius mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse, mokant išmoką už deklaruotą dirbamą žemę ir žalienu plotus, priklausomai nuo SG/ha;
- remti mėsinių galvių augintojus mokant išmoką už galviją, numatant specialią paramos schemą;
- remti mėsinių galvių augintojus, skiriant skatinamąją paramą už įvertintą ar po įvertinimo įrašytą į atitinkamą mėsinių veislių galvių kilmės knygos skyrių laikomą mėsinių veislių karvę ir (ar) grynaveislį bulių, jei jis naudojamas tolesniam veisimui ir (ar) parduodamas veislei (mokama vieną kartą per galvio gyvenimą);
- remti mėsinių veislių bulių įvertinimą pagal palikuonių penėjimosi ir mėsines savybes, vykdyti nuoseklią selekciją, plačiau naudojant įvertintus bulius;
- remti genomine mėsinių galvių selekciją pagal penėjimosi, raumeningumo ir mėsos kokybės genetinius žymenis;
- remti mokslinių tyrimų, informacinių leidinių išleidimo, parodų, aukcionų, konkursų, seminarų organizavimą;
- remti asociacijos (-jų) vykdomą veislininkystės darbą;
- remti atskirų mėsinių galvių auginimo kryptių kooperatyvų veiklą bei plėtrą pagal Valstybės pagalbos gamintojų kooperacijai plėtoti taisykles, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2008 m. kovo 28 d. įsakymu Nr. 3D-168 (Žin., 2008, Nr. 38-1390);
- remti ekologiškų galvijininkystės ūkių plėtrą;
- mėsinių galvių augintojams suteikti galimybę pasinaudoti paskolų palūkanų dalinio kompensavimo mechanizmu ir paskolų garantija.

Kaip galima matyti iš išvardintų priemonių, numatyta didelį dėmesį skirti veislininkystei. Poreikis gerinti auginamų ūkinių gyvūnų veislines savybes yra

¹⁸ Kaimo ir žemės ūkio plėtros strategija.

¹⁹ Karvių sergamumo mastitu mažinimo ir pieno kokybės gerinimo programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2010 m. gegužės 24 d. įsakymu Nr. 3D-487.

²⁰ Kaimo ir žemės ūkio plėtros strategija.

²¹ Mėsinių galvijininkystės plėtros programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2010 m. rugsėjo 27 d. įsakymu Nr. 3D-867.

įvardijamas ne tik šiame dokumente, bet ir kituose. Pamatinės gyvulių veislininkystės nuostatos įvardijamos daugiau nei prieš dešimtmetį priimtame Lietuvos Respublikos gyvulių veislininkystės įstatyme²² (Žin., 1994, Nr. 14-226; 1998, Nr. 110-3023). *Paramos veislininkystei taisyklėse*, patvirtintose 2008 m., įvardijami tikslai ir priemonės, kuriais turėtų būti toliau plėtojama nacionalinė gyvulių veislininkystė. Įvardijamos šios kryptys:

- gyvulių kilmės knygų rengimas ir tvarkymas;
- trečiųjų šalių arba jų vardu atliekami gyvulių genetinės kokybės arba produktyvumo tyrimai, siekiant nustatyti gyvulių genetinę kokybę arba produktyvumą, išskyrus gyvulių savininko atliekamą kontrolę ir įprastinę pieno kokybės kontrolę;
- naujų veislininkystės metodų arba būdų diegimas, išskyrus dirbtinį apvaisinimą;
- lavinimas ir mokymas, mokslo žinių sklaida (konferencijos, seminarai, profesiniai ir švietimo renginiai, leidinių leidyba), konkursų, parodų, mugių, forumų organizavimas ir dalyvavimas šiuose renginiuose.

Be poreikio gerinti gyvulių genetinį potencialą, taip pat akcentuojamas tradicinių gyvulių veislių išsaugojimas. Ūkininkai, auginantys nykstančių lietuviškų veislių gyvulius, gali gauti paramą pagal KPP priemonės „Agrarinės aplinkosaugos išmokos“ programą „*Nykstančių Lietuvos senųjų veislių gyvulių ir naminių paukščių išsaugojimas*“. Nykstantys gyvuliai, už kuriuos mokamos išmokos:

- arkliai – žemaitukai, stambieji žemaitukai bei Lietuvos sunkieji;
- galvijai – Lietuvos šemieji, Lietuvos baltnugariai, Lietuvos juodmargiai bei Lietuvos žalieji galvijai;
- kiaulės – Lietuvos baltosios (senojo genotipo) bei Lietuvos vietinės kiaulės;
- avys – Lietuvos šiurkščiavilnės bei Lietuvos juodgalvės (senojo genotipo) avys.

Apie prioritetą tam tikrų rūšių ūkinių gyvūnų auginimui galima spręsti ir iš sprendimų skirti nacionalines išmokas už gyvulius. 2010 metais buvo numatyta skirti papildomas išmokas už bulius, atsietąsias nuo gamybos skerdimo išmokas (už galvijus), atsietąsias nuo gamybos ekstensyvinimo išmokas (vadovaujantis 2004–2006 metais gautų ekstensyvinimo priemonių prie specialiosios išmokos už bulius skaičių). Todėl galima teigti, kad mėsinių galvijų auginimas laikomas svarbia mėsinės gyvulininkystės plėtros kryptimi.

Bitės taip pat priskiriamos prie ūkinių gyvūnų. Tačiau šio gyvūno savybės bei sukuriamas produktas išsiskiria iš kitų Lietuvos ūkiuose dažniausiai auginamų gyvūnų (galvijų, kiaulių, paukščių). Parama bitininkystės sektoriui taip pat atskirta nuo bendros paramos žemės ūkiui ir kaimo plėtrai (KPP priemonių). 2008–2010 m. parama Lietuvos bitininkystės sektoriui buvo teikiama pagal *Paramos Lietuvos bitininkystės sektoriui 2008–2010 metų programą*²³. Programoje pažymima, kad bitininkystė yra žemės ūkio sektorius, kurio pagrindinės funkcijos yra medaus ir kitų bitininkystės produktų gamyba, ekologinės pusiausvyros išlaikymas, ekonominė veikla ir kaimo plėtra. Bendrasis programos tikslas – pagerinti bitininkystės produktų gamybos ir pardavimo sąlygas Lietuvoje bei padidinti medingųjų augalų derlingumą ir produkcijos kokybę remiant pavienius bitininkus, jų grupes ir sąlygų tenkinti bendrus bitininkų poreikius šalies mastu sudarymą. Paramą Lietuvos bitininkystės sektoriui sudaro šios priemonės:

- „Techninė pagalba bitininkams ir jų grupėms“ (1 priemonė).

²² Lietuvos Respublikos gyvulių veislininkystės įstatymas, Žin., 1994, Nr. 14-226; 1998, Nr. 110-3023.

²³ Paramos Lietuvos bitininkystės sektoriui 2008–2010 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2007 m. spalio 16 d. įsakymu Nr. 3D-457 (Žin., 2007, Nr. 108-4437).

- „Varozės kontrolė“ (2 priemonė).
- „Avilių transportavimo į ganyklas racionalizavimas“ (3 priemonė).
- „Medaus fizinių ir cheminių savybių analizė“ (4 priemonė).
- „Bičių šeimų atnaujinimas“ (5 priemonė).
- „Bitininkystei ir bitininkystės produktams skirtos taikomųjų mokslinių tyrimų programos“ (6 priemonė).

Be šių priemonių iš nacionalinio biudžeto lėšų kasmet mokamos kompensacinės bičių maitinimui skirtos išmokos, siekiant palaikyti šalies bitininkus ir sumažinti paskutiniiais metais ypač juntamą bičių šeimų silpnėjimą ir masinį bičių žuvimą.²⁴

Kalbant apie bendrą žemės ūkio plėtrą, taip pat reikia pažymėti, kad ūkininkai skatinami ne tik tiekti į rinką pirminę produkciją, bet ir perdirbti dalį produkcijos. Parama pagal KPP priemonę „Žemės ūkio valdų modernizavimas“ taip pat skiriama ir savo ūkyje pagamintų ar išaugintų žemės ūkio produktų perdirbimo ir prekinio paruošimo projektams. Teigiama, kad tai pagerins produktų pridėtinę vertę ir padidins ūkininkų pajamas.

Apibendrinant Europos Sąjungos ir Lietuvos politikos nuostatas, reglamentuojančias žemės ūkį, galima pastebėti, kad vis didesnis dėmesys skiriamas darniam vystymuisi, pažangiam žemės ūkiui, kuriame svarbus ne tik pelningumas, bet ir gyvūnų gerovės, maisto saugos, aukštos kokybės užtikrinimo poreikis. Lietuvos žemės ūkio struktūroje gyvulininkystė tradiciškai laikoma viena iš svarbiausių šakų, dominuoja pieno ūkis, mėsinė gyvulininkystė. Tuo pačiu skatinamos alternatyvios žemės ūkio šakos, žemės ūkio produktų perdirbimas ūkiuose.

3.3 ŠILUTĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS DOKUMENTAI

Žemės ūkio sektoriaus svarba bei plėtros galimybės numatytos Šilutės rajono savivaldybės 2015–2024 m. strateginiame plėtros plane bei Šilutės rajono savivaldybės teritorijos bendrajame plane.

Šilutės rajono savivaldybės 2015–2024 m. strateginio plėtros plano SSGG analizėje prie stiprybių pažymima, kad rajone yra didelė orientacija į žemės ūkio veiklą, žemės ūkio bendrosios produkcijos vertė yra didžiausia visoje Klaipėdos apskrityje, yra potencialo skatinti ekologinių žemdirbystės ūkių plėtrą.²⁵

Žemės ūkio sektoriaus plėtrai užtikrinti numatytas strateginio plėtros plano prioritetą, kuriuo būtų siekiama plėtoti konkurencingą žemės ūkį ir skatinti ekologiškumą:

- Uždavinys: 3.2.1. Aktyvinti žemės ūkio ir kaimo vystymąsi
- Priemonės:
 - Tulkiaragės vasaros polderio atstatymas, pritaikant jį agroaplinkosauginiam ūkininkavimui;
 - Žiemos ir vasaros polderių renovacija;
 - Pusiau natūrinių restruktūrizuojamų ūkių plėtros skatinimas;
 - Nenašių ir pažeistų žemės ūkio paskirties žemių mišku apsodininimas;

²⁴ Svarbiausi žemės ūkio ministerijos 2009–2010 metais atlikti darbai.

²⁵ Šilutės rajono savivaldybės 2015–2024 m. strateginis plėtros planas, p. 14.

- Sodų bendrijų infrastruktūros vystymo skatinimas.
- Uždavinys: 3.2.2. Skatinti alternatyvių verslų plėtrą kaimo vietovėse
- Priemonės:
 - Informacinės bazės sukūrimas Savivaldybės internetiniame puslapyje, skirtos ekologinio ūkio produkcijos populiarinimui;
 - Mokymų alternatyviems verslams ir netradicinei žemdirbystei vystyti organizavimas, konsultavimo paslaugų teikimas;
 - Žemės ūkio produkcijos perdirbimo skatinimo kaimiškose teritorijose, numatant teritorijas, kuriose galėtų būti vystomas perdirbimo verslas;
 - Metinių konferencijų organizavimas žuvininkystės regiono plėtros klausimais;
 - Stiprinti žuvininkystės ir vandens turizmo sąsajas;
 - Turgavietės, skirtos žemės ūkio produkcijos pristatymui ir prekybai iniciavimas, iniciatyvos įgyvendinimas ir tolimesnis palaikymas.

Šilutės rajono savivaldybės teritorijos bendrajame plane nustatytos pagrindinės žemės ūkio plėtros kryptys bei įvertintos galimos grėsmės.²⁶

Ypatingas dėmesys skiriamas galimų aplinkos apsaugos rizikų mažinimui. Galima išskirti keletą priemonių:

- nekoncentruoti gyvulininkystės (mėsinės galvijininkystės, kiaulininkystės ir pieno ūkio objektų) vienoje kurioje Savivaldybės vietoje. Numatoma gyvulininkystę plėtoti visoje Savivaldybės teritorijoje, išskyrus ekologiškai jautrias teritorijas;
- gyvulininkystės kompleksai ir stambios pavienės fermos, patenkančios į gamtinio karkaso zonas, taip pat saugomas teritorijas, kitas teritorijas, kurioms teikiamas prioritetas gamtai, rekreacijai, turizmui, privalo įsirengti valymo įrenginius gamybos atliekoms nukenksminti;
- kitas gyvulininkystės gamybos atliekas siūloma nukenksminti valymo įrenginiais arba traktuoti kaip atsinaujinantį energijos šaltinį ir ieškoti galimybių jį panaudoti.

Apibendrinant savivaldybės lygmens strateginius dokumentus galima daryti išvadą, kad žemės ūkio optimizavimas juose vertinamas kaip vienas iš svarbių strateginių tikslų. Tuo pačiu įvertinamos rizikos, kurios kyla iš intensyvios šio sektoriaus plėtros. Todėl rengiant Šilutės rajono savivaldybės žemės ūkio plėtros planą būtina numatyti tokias plėtros priemones, kurios leistų užtikrinti darnų vystymąsi ir neigiamo poveikio aplinkai mažinimą.

²⁶ Šilutės rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas.

Žemės ūkio optimizavimas Šilutės rajono savivaldybėje

4. ŽEMĖS ŪKIO OBJEKTŲ IŠSIDĖSTYMO IR JŲ PLĖTROS GALIMYBIŲ VERTINIMAS

Šilutės rajono savivaldybėje žemės ūkio naudmenos sudaro apie 49,6 % visos teritorijos, o mažo našumo žemės užima apie 45,9 %. Dirvožemis yra jautrus intensyviai žemės dirbimui. Vyrauja smulkūs 3-10 ha ūkiai. Palankios sąlygos žemės ūkio gamybai, produktyvi gyvulininkystė.

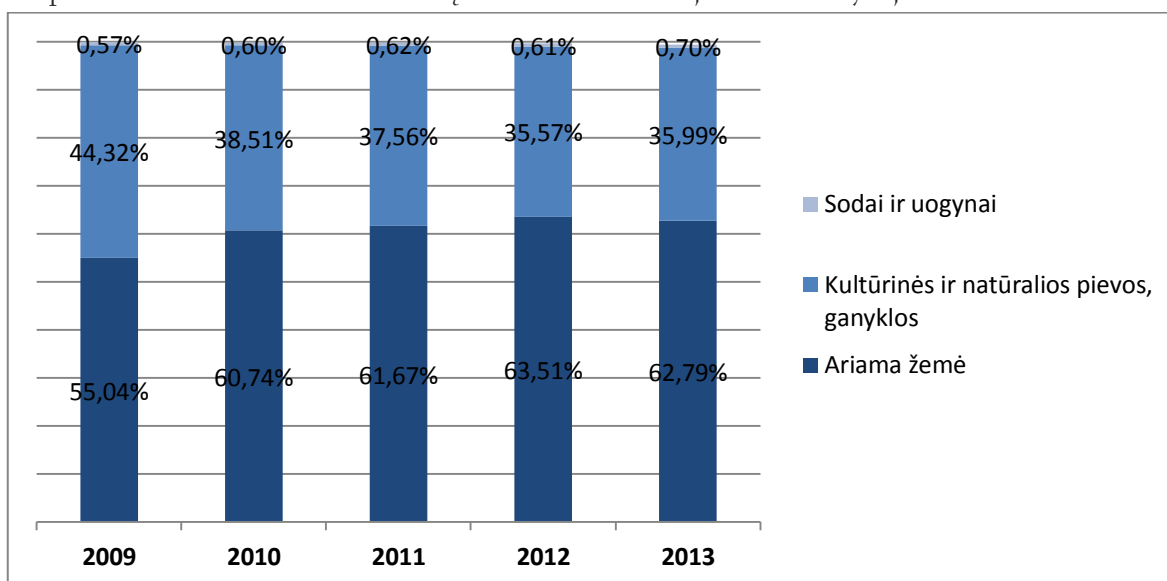
Žemės ūkio naudmenų struktūros pokyčiai teritorijoje nėra dideli. Remiantis LR Statistikos departamento duomenimis, 2013 m. Šilutės rajono savivaldybėje žemės ūkio naudmenos užėmė 73563 ha (žr. 1 lentelę). Iš jų net 62,79 % sudarė naudojama ariama žemė, 35,99 % – kultūrinės ir natūralios ganyklos, pievos, ir tik 0,70 % – sodai ir uogynai (žr. 2 paveikslą). Iš šių duomenų pastebima, jog ariamos žemės, bei sodų ir uogynų plotai Šilutės rajono savivaldybėje nežymiai didėja, o kultūrinių ir natūralių pievų, ganyklų – mažėja.

1 lentelė. Žemės ūkio naudmenų plotai Šilutės rajono savivaldybėje

	2009	2010	2011	2012	2013
Ariama žemė	36946	41957	42400	44578	46191
Kultūrinės ir natūralios pievos, ganyklos	29754	26601	25822	24964	26477
Sodai ir uogynai	383	416	428	429	512
Naudojamos žemės ūkio naudmenos, iš viso	67131	69078	68754	70192	73563

Šaltinis: LR Statistikos departamentas

2 paveikslas. Žemės ūkio naudmenų struktūra Šilutės rajono savivaldybėje

Remiantis LR Statistikos departamento duomenimis, 2013 m. Šilutės rajono savivaldybėje žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuje buvo 53 veikiantys ūkio subjektai. Jų skaičius per pastaruosius penkerius metus išaugo net 12,77 %. Visi šie ūkio subjektai yra priskiriami prie mažų ir vidutinių įmonių.

Tuo tarpu ūkių skaičius Šilutės rajono savivaldybėje 2013 m. siekė 5685. Apskritai Šilutės rajono savivaldybėje vyrauja smulkūs žemės ūkio ūkiai (iki 20 ha), jie sudaro apie 88 % visų ūkių. Vertinant pagal auginamų gyvulių skaičių 2013 m., Šilutės rajono savivaldybės ūkininkai ir įmonės daugiausiai augina vištų, karvių bei kiaulių.

Tais pačiais metais žuvininkystės sektoriuje Šilutės rajono savivaldybėje veiklą vykdė 29 žvejybos įmonės. Iš jų 26 įmonės yra žuvininkystės įmonių asociacijos "Lampetra" narės, ir 3 – nepriklauso šiai asociacijai. Tarp jų didžiausios žvejybos ir perdirbimo Žemės ūkio optimizavimas Šilutės rajono savivaldybėje

įmonės yra UAB „Jūros vėjas“, UAB „SLP žuvis“. Iš perdirbimo įmonių verta paminėti UAB „Dauparų žuvis“, UAB „Rusnės žuvis“.

Šilutės rajono savivaldybėje yra palankios sąlygos plėtoti įvairių rūšių žemės ūkio veiklą. Beveik visos žemės šioje teritorijoje yra nusaustos uždaru drenažu ir yra tinkamos visų rūšių augalų auginimui, išskyrus cukrinius runkelius. Bulvių auginimui tinkamiausios yra eroduotos rajono žemės.

Derlingesnėse žemėse, už gamtosauginių zonų ribų, privatūs (2–3 ha), taip pat smulkūs (iki 15 ha) ūkininkų ūkiai veda mišrų ūkį, augina galvijus ir kiaules, bei vysto netradicinę žemdirbystę – sodininkystę, daržininkystę, gėlininkystę, valerijonų ir kitų vaistažolių, spanguolių, braškių, serbentų, grybų ir kitų augalų auginimą. Ateityje smulkūs ūkiai turėtų dar labiau specializuotis, orientuotis į nišines žemės ūkio veiklas, tokiu būdu didindami konkurencingumą, bei pajamas.

Dabartiniai vidutiniai (15–80 ha) ir stambūs (didesni kaip 80 ha) ūkiai specializuojasi pagrinde augalininkystėje ir gyvulininkystėje. Augalininkystės ūkiai ateityje turėtų auginti javus, bulves, rapsus, daržoves ar sodo augalus. Gyvulininkystėje numatoma vystyti pieno bei mėsos gamybą. Kiaulininkystės krypties ūkiuose skatinama daugiau plėtoti javų auginimą, o galvijininkystės ūkiuose numatoma daugiau auginti žalienu. Itin dideles perspektyvas turi mėsinių galvijų veislių auginimas Šilutės rajono Nemuno užliejamų pievų zonoje. Nemuno žemaslėnio polderių teritorijoje, kur ypač palankios sąlygos gaminti žolinius pašarus, siūloma plėtoti galvijininkystę. Kadangi čia būtų galima pigiai gaminti žolinius pašarus ir gauti pigius žemės ūkio produktus – pieną bei jautieną.

Žuvininkystės sektoriuje Šilutės rajono savivaldybėje pagrinde užsiimama vidaus vandenų, tvenkinine žuvininkyste. Ateityje žuvininkyste užsiimantys subjektai galėtų specializuotis uždarų sistemų žuvininkystėje, kadangi šiai žuvininkystės rūšiai plėtoti nereikia nei didelių žemės plotų, nei natūralių vandens šaltinių. Tokiu būdu Šilutės rajono savivaldybės ūkininkai, žvejai išvengtų sezoniškumo, galėtų padidinti gamybos produktyvumą, taip pat užtikrinti augančius gamtosauginius reikalavimus.

5. ŽEMĖS ŪKIO PLĖTROS TENDENCIJOS, PROGNOZĖ IR PROBLEMINĖS SITUACIJOS

Remiantis Šilutės rajono savivaldybės teritorijos bendrojo planu bei ankstesniuose skyriuose išnagrinėta žemės ūkio situacija rajone, toliau pateikiamos šio sektoriaus plėtros tendencijos ir probleminės situacijos.

Pagal LR teritorijos bendrojo plano sprendinius Šilutės rajono savivaldybės vakarinė dalis priskiriama VII potencialo Nemuno žemupio ir Pajūrio žemumos agrarinei zonai. Rytinė Savivaldybės dalis plyti Žemaitijos plynaukščių agrarinėje zonoje. Pagal plotą šios abi zonos užima 1159 km². Jos pasižymi dideliu agrarinės teritorijos panaudojimu žemės ūkiui, tačiau Šilutės rajono savivaldybėje žemės ūkio naudmenos sudaro tik apie 49,6 % visos teritorijos, o mažo našumo žemės užima apie 45,9 %. Dirvožemis yra jautrus intensyviai žemės dirbimui. Žemės ūkio naudmenų struktūros pokyčiai Savivaldybėje maži, ariamos žemės plotai nežymiai didėja, o natūralių pievų ir ganyklų, bei sodų – šiek tiek sparčiau. Vyrauja smulkūs (3-10 ha) ūkiai.

Įvertinus esamą planuojamos teritorijos ekonominę situaciją, esamus išteklius ir plėtros potencialą, galima padaryti išvadą, kad Šilutės rajono savivaldybės vakarinė teritorijos dalis nėra palanki intensyvaus žemės ūkio plėtrai. Žemės ūkio gamybos sąlygos dėl klimato, dažnų stichinių nelaimių yra specifinės. Palankesnės sąlygos ūkininkavimui yra Žemaičių plynaukščių zonoje, kur dirvožemiai intensyviai žemės dirbimui nelabai jautrūs, o žemės yra vidutiniškai našios. Tuo tarpu intensyviai ūkininkavimui tinkamiausios pietryčių teritorijos, apimančios Gardamo, Žemaičių Naumiesčio, Juknaičių bei Katyčių seniūnijas. Šiose teritorijose žemės našumas siekia 35-40 balų. Derlingose žemėse rekomenduojamas rugių, miežių, daržovių auginimas. Taip pat tinkamos sąlygos vystyti galvijininkystę bei kiaulininkystę.

Pagal mažiau palankių ūkininkauti vietovių nustatymo tvarką ir mažiau palankias ūkininkauti vietas, patvirtintas LR Žemės ūkio ministro 2004 m. vasario 27 d. įsakymu Nr.3D –72 “Dėl mažiau palankių ūkininkauti vietovių”, visa Savivaldybės teritorija priskirta prie mažiau palankių ūkininkauti vietovių. Tačiau Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programoje visa Šilutės rajono savivaldybės teritorija priskirta prie vietovių, kuriose esama specifinių kliūčių, konkrečiau – potvynių užliejamų teritorijų. Nenašiose žemėse dirbamą žemę tikslinga paversti ekstensyviai naudojamomis pievomis ir ganyklomis. Kultūrinėse pievose ir ganyklose, įrengtose durpiniuose dirvožemiuose, siūloma auginti žalias gyvulininkystei. Eroduojamose žemėse, siekiant išsaugoti derlingą dirvožemį, būtina kaip galima ilgiau auginti kuokštinę sistemą turinčius augalus, pavyzdžiui, daugiameses žoles, javus. Nereikėtų palikti juodojo pūdymo bei auginti kaupiamųjų augalų, tokių kaip bulvės, šakniavaisai. Kaimo turizmo ir turistinio potencialo teritorijose (Nemuno deltos regioninis parkas, Švėkšnos apylinkės, ir kt.) sodybas būtų galima pritaikyti netradicinių augalų auginimui, pavyzdžiui, vaiskrumių, šiltnaminių ir lauko daržovių, vaistinių augalų, grybų.

Ūkininkavimas leistinas visame Šilutės rajono savivaldybės žemės ūkio naudmenų plote, kuris sudaro 49,6 % bendro Šilutės rajono savivaldybės teritorijos ploto. Labiausiai žemės ūkio plėtra rekomenduojama Bendrojo plano sprendiniuose Žemės naudojimo ir apsaugos reglamentų brėžinyje nurodytose kaip žemės ūkio plėtros teritorijose. Jos apima 47156 ha plotą ir sudaro apie 27,6 % bendro Šilutės rajono savivaldybės ploto.

Šilutės rajono savivaldybės teritorijoje yra silpnai apsaugotos gelmės. Požeminio ir paviršinio vandens apsaugai jautriose teritorijose tikslinga sumažinti trašų ir/arba cheminių augalų kiekį panaudojant apsaugos priemones, taikyti organinio ūkininkavimo

Žemės ūkio optimizavimas Šilutės rajono savivaldybėje

metodus. Nemelioruotuose plotuose siūlomas aplinkai palankus ekstensyvus pasėlių auginimas, dirbamos žemės pavertimas ekstensyviai naudojamomis pievomis ir ganyklomis, mažiau apgyvendintus plotus skatinama apsodinti mišku.

Siekiant išvengti aplinkosauginių problemų ateityje siūloma plėtoti gyvulininkystę ne koncentruotai, bet visoje Savivaldybės teritorijoje, išskyrus ekologiškai jautrias teritorijas. Gyvulininkystės kompleksai ir stambios pavienės fermos, patenkančios į gamtinio karkaso zonas, taip pat saugomas teritorijas, kitas teritorijas, kuriose teikiamas prioritetas gamtai, rekreacijai, turizmui, privalo įsirengti valymo įrenginius gamybos atliekoms nukenksminti. Kitas gyvulininkystės gamybos atliekas siūloma nukenksminti valymo įrenginiais arba traktuoti kaip atsinaujinantį energijos šaltinį bei ieškoti galimybių jį panaudoti.

Naujų teritorijų iš miško ūkio paskirties žemės ir kitos paskirties žemės panaudoti žemės ūkio veiklai nenumatoma.

Viena iš svarbiausių kryptių, didinančių Šilutės rajono savivaldybės žemės ūkio konkurencingumą, yra ūkių modernizavimas.

Ekologinę žemdirbystę numatoma vystyti nacionalinių parkų, draustinių, vandens telkinių bei Nemuno užliejamų pievų zonoje. Tai daugiausia natūralios pievos ir ganyklos, bei kultūriniai žolynai. Čia griežtai apribojamas žolynų trėšimas ir naudojimas. Auginant sėjomaininius augalus, tinkamas supaprastintas žemės dirbimas ir visiškai nenaudojami pesticidai. Tokiuose ūkiuose, atsisakant brangių koncentruotų pašarų, tikslinga plėsti mėšinių galvijų auginimą. Ūkininkauti tausoiant gamtą ūkininkai bus skatinami taikant ekologiško ūkininkavimo kompensacijas.

Svarbiausia migracijos koridorių teritorijų naudojimo kryptis yra smulkus ūkis su ganyklinės žemdirbystės, t.y., pieno ūkių ir galvijų bei avių auginimo, daržininkystės, bei sodininkystės specializacijomis. Esami ūkiai palaipsniui turėtų būti orientuojami į ekologinius ar pereinamojo tipo (tvaraus ūkininkavimo) ūkius. Dalis dirbamų žemių laipsniškai verčiamos į pievas ir ganyklas.

Vietinio lygio gamtinio karkaso teritorijose tikslingas laipsniškas perėjimas prie tausojamojo ūkininkavimo. Skatintinas ekologinių ūkių kūrimas. Šiose teritorijose būtinas žemėnaudos suskaidymo didinimas, sukuriant laukų ir vandens apsauginius želdinius, taip pat mažesnio našumo žemių pavertimas į pievas ir ganyklas.

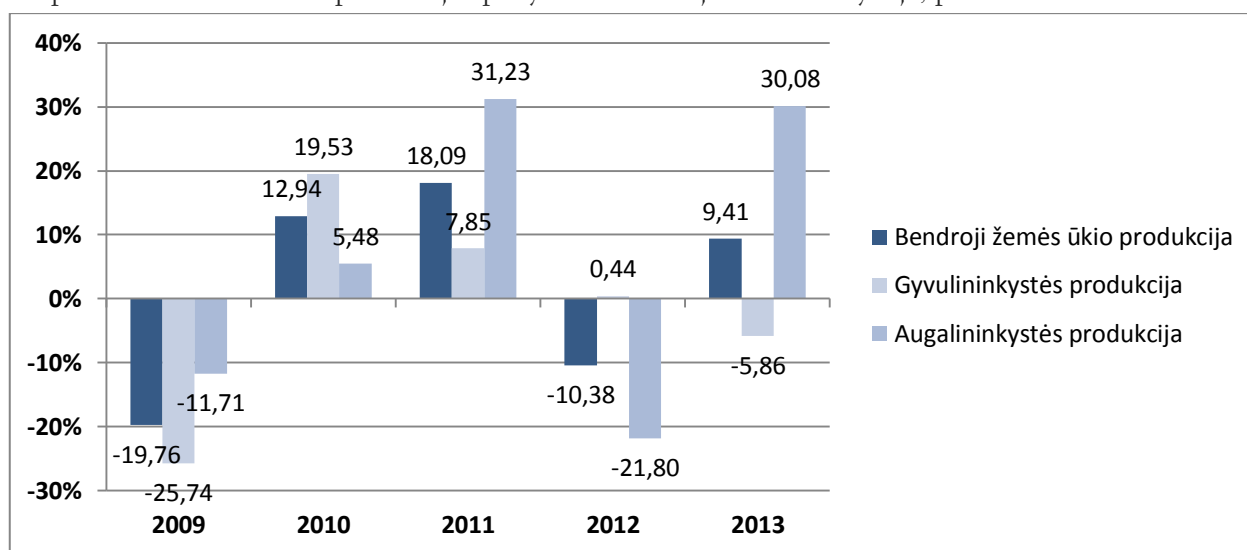
Apibendrinant, žemės ūkio plėtra turi būti vykdoma atsižvelgiant į ūkių smulkumą, mažą gyventojų tankį, kompleksinius Savivaldybės plėtros planus, gamtosaugines ir Valstybės saugomas teritorijas. Tikslinga skatinti smulkių ir vidutinių ūkių stambėjimą, kiaulių fermų ir kitų gyvulininkystės šakų plėtrą (triušių, kailinių žvėrelių, sraigių auginimą, bitininkystės produkcijos gamybą, ir kt.), nesiorientuojant į stambių gyvulininkystės pramoninių objektų statybą. Taip pat rekomenduojama rajone skatinti ekologinės gamybos ir išskirtinės kokybės produktų (IKP) gamybos ūkius, taikant aplinką tausančias gamybos technologijas. Stambių, koncentruotų gyvulininkystės centrų kūrimas susidurs su gamtosaugos, mėšlo ir srutų utilizavimo problemomis bei darbo jėgos ištekliais. Todėl rajone tikslinga orientotis į vidutinių dydžių ūkius. Taip bus išvengta aplinkos taršos gyvulininkystės atliekomis ir nebus viršyta mėšlo ir srutų skleidimo apkrova. Parenkant tikslas žemės ūkio įmonių vietas būtina įvertinti specialiąsias žemės ir miško naudojimo sąlygas, vandens telkinių zonų ir juostų, vandenviečių apsaugos zonų dydžius, inžinierinės infrastruktūros apsaugos zonos dydžius, dirvožemio, apsaugos ir kitus veiksnius.

6. TEIGIAMŲ IR NEIGIAMŲ ŽEMĖS ŪKIO PLĖTROS PUSIŲ ŠILUTĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE ANALIZĖ

6.1 ŽEMĖS ŪKIO PRODUKCIJA

Remiantis LR Statistikos departamento duomenimis, 2013 m. Šilutės rajono savivaldybėje buvo pagaminta bendrosios žemės ūkio produkcijos už 44,39 mln. Eur. Palyginti su ankstesniais metais žemės ūkio produkcijos apimtys palyginamosiomis kainomis išaugo 9,41 % (žr. 3 paveikslą). Ženkliai padidėjęs žemės ūkio augalų derlius lėmė augalininkystės produkcijos padidėjimą 30,08 %, tuo tarpu gyvulininkystės produkcija sumažėjo 5,86 %.

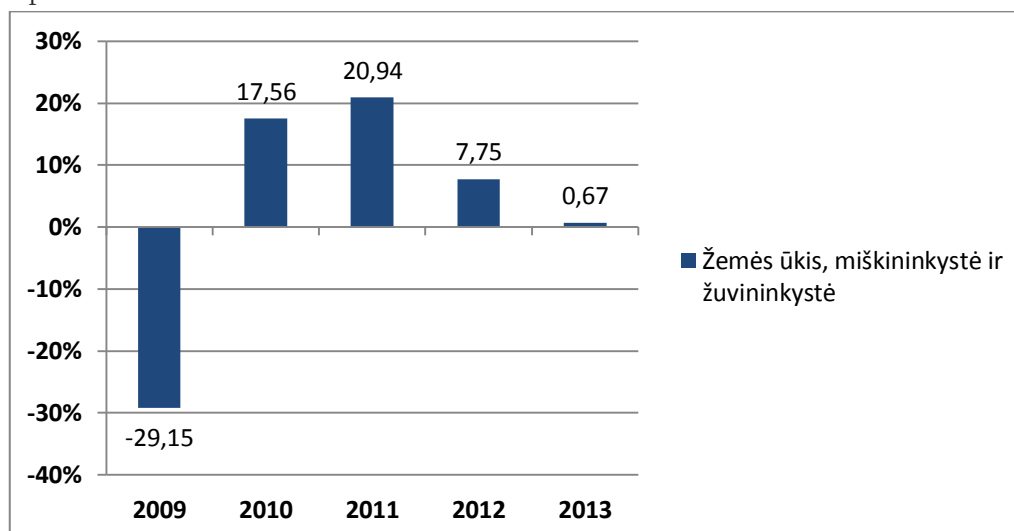
3 paveikslas. Žemės ūkio produkcijos pokyčiai Šilutės rajono savivaldybėje, proc.

6.2 BENDROJI PRIDĖTINĖ VERTĖ

Remiantis LR Statistikos departamento duomenimis, 2013 m. Klaipėdos apskrityje buvo sukurta 7,49 % visos Lietuvos žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriaus bendrosios pridėtinės vertės (toliau – BVP). Šio sektoriaus BVP 2013 m. Klaipėdos apskrityje siekė 89,6 mln. Eur, ir per 2010–2013 m. padidėjo 31,19 % (žr. 4 paveikslą). Pastaraisiais metais pridėtinės vertės padidėjimą daugiausiai lėmė išaugę augalininkystės sektoriaus rodikliai.

4 paveikslas. Žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriaus BVP pokyčiai Klaipėdos apskrityje, proc.

6.3 UŽSIENIO PREKYBA ŽEMĖS ŪKIO PRODUKTAIS

Remiantis LR Statistikos departamento duomenimis, 2014 m. iš Klaipėdos apskrities eksportuota žemės ūkio produkcijos už 108,36 mln. Eur, o tai sudarė 5,58 % visos Lietuvos žemės ūkio produkcijos eksporto. Per 2012–2014 m. bendra šio sektoriaus eksporto vertė Klaipėdos apskrityje sumažėjo 11,59 %. Tam daugiausiai įtakos turėjo net 14,43 % sumažėjęs eksportuojamų gyvūnų, gyvūninės kilmės produktų kiekis, bei 9,08 % sumažėjęs eksportuojamų augalinių produktų kiekis, tuo tarpu gyvūninių arba augalinių riebalų ir aliejaus bei jų skilimo produktų, paruoštų valgomųjų riebalų, gyvūninio arba augalinio vaško eksporto kiekis išaugo 1,99 %.

2014 m. iš Klaipėdos apskrities daugiausiai eksportuota žuvų ir vėžiagyvių, moliuskų ir kitų vandens bestuburių (31,16 % visos žemės ūkio produkcijos), javų (20,74 %), bei aliejinių kultūrų sėklų ir vaisių, įvairių grūdų, sėklų ir vaisių, augalų, naudojamų pramonėje ir medicinoje, šiaudų ir pašarų (19,89 %).

6.4 ŽEMĖS ŪKIO PRODUKTŲ GAMYBA

2013 m. grūdinių augalų derlius Šilutės rajono savivaldybėje buvo 36,24 tūkst. t, o tai yra net 20,89 % didesnis nei ankstesniais metais (žr. 2 lentelę). Tokį pokytį lėmė 11,16 % padidėjęs nuimtas plotas, bei 8,37 % išaugęs derlingumas.

Rapsų derlius per tą patį laikotarpį padidėjo net 42,96 %, ir 2013 m. siekė 2,66 tūkst. t. Tam įtakos turėjo net 56,19 % padidėjęs derlingumas, nors nuimtas plotas sumažėjo 8,14 %.

Dėl 18,79 % sumažėjusio nuimto ploto, bulvių derlius Šilutės rajono savivaldybėje 2012–2013 m. sumažėjo 15,27 %, ir 2013 m. siekė 17,18 tūkst. t. Nors bulvių derlingumas tuo laikotarpiu ir padidėjo 4,28 %.

Lauko daržovių derlius 2013 m. buvo 2,92 tūkst. t, o tai yra net 19,19 % mažesnis nei ankstesniais metais. Tai lėmė 25,25 % sumažėjęs derlingumas, nors nuimtas plotas padidėjo 8,05 %.

2 lentelė. Žemės ūkio produktų gamyba Šilutės rajono savivaldybėje

	2009	2010	2011	2012	2013
Augalininkystės produktų derlius					
Grūdiniai augalai, t	36257	22957	21398	29974	36237
Rapsai, t	1103	988	2354	1862	2662
Bulvės, t	29933	22525	23908	20274	17178
Lauko daržovės, t	4641	2121	5046	3612	2919
Gyvulininkystės produktų gamyba					
Paskersta gyvulių ir paukščių (gyvojo svorio), t	5407	5639	4870	4513	3841
Primelžta pieno (iš vienos karvės), kg	4363	4295	4082	4052	4179
Surinkta kiaušinių, mln. vnt.	33,1	31,3	24,0	40,0	5,6

Šaltinis: LR Statistikos departamentas

Lyginant su praėjusiais metais, 2013 m. gyvulių ir paukščių (gyvojo svorio) Šilutės rajono savivaldybėje paskersta 14,89 % mažiau, ir šis skaičius siekė 3,84 tūkst. t (žr. 2 lentelę). Tuo tarpu pieno (iš vienos karvės) primelžta 4,18 tūkst. t, o tai buvo 3,13 % daugiau. Per tą patį laikotarpį kiaušinių surinkimas sumažėjo net 86,00 %, ir siekė tik 5,6 mln. vnt.

Remiantis žuvininkystės įmonių asociacijos „Lampetra“ duomenimis, 2013 m. Kuršių mariose, Nemuno žemupyje, Nemuno žemupio polderiuose sužvejota apie 1030 tonų Žemės ūkio optimizavimas Šilutės rajono savivaldybėje

žuvininkystės produktų. Lyginant su praėjusiais metais, sužvejotų žuvininkystės produktų kiekis sumažėjo 125 tonomis, arba net 10,82 %. Tam įtakos turėjo prasta upių dugno, pakrančių būklė, užseklėjusios Nemuno žemupio upių atšakų pakalnės, prastos sąlygos žuvų migracijai.

6.5 ŽEMĖS ŪKIO PRODUKTŲ SUPIRKIMAS

2013 m. grūdų supirkta 138,2 tūkst. t arba 4,47 % mažiau nei praėjusiais metais (žr. 3 lentelę). Rapsų supirkta net 13,90 % arba 80,9 tūkst. t mažiau. Tuo tarpu vaisių ir uogų supirkimas išaugo net 15,59 % arba 7,7 tūkst. t. Per tą patį laikotarpį bulvių ir daržovių supirkimo kiekiai beveik nekito (atitinkamai –0,19 % ir +1,44 %).

2013 m. gyvulių ir paukščių (gyvojo svorio) supirkta 17,8 tūkst. t arba 7,29 % daugiau nei praėjusiais metais (žr. 3 lentelę). Tai daugiausiai lėmė 18,99 % išaugęs kiaulių supirkimas, bei 11,05 % padidėjęs paukščių supirkimas, nors galvių supirkimas sumažėjo 7,13 %, o avių ir ožkų supirkimas nekito. Tuo tarpu natūralaus riebumo pieno supirkta 20,6 tūkst. t arba 1,51 % mažiau, o kiaušinių parduota net 18,05 % arba 70,8 mln. vnt. daugiau.

3 lentelė. Žemės ūkio produktų supirkimas

		2009	2010	2011	2012	2013
Augalininkystės produktų supirkimas						
Grūdai, tūkst. t		2551,0	1927,2	1660,8	3092,0	2953,8
Rapsai, tūkst. t		368,0	385,9	395,3	581,9	501,0
Vaisiai ir uogos, tūkst. t		23,2	24,6	40,7	49,4	57,1
Bulvės, tūkst. t		50,2	54,5	45,8	53,0	52,9
Daržovės, tūkst. t		57,1	55,6	47,4	55,6	56,4
Gyvulininkystės produktų supirkimas						
Galvijai	Galvų skaičius, tūkst. vnt.	162,0	153,7	151,3	146,9	134,0
	Gyvasis svoris, tūkst. t	81,3	79,6	78,5	77,1	71,6
	Skerdenos svoris, tūkst. t	40,0	38,8	38,0	37,2	34,4
Kiaulės	Galvų skaičius, tūkst. vnt.	428,3	507,9	519,0	553,7	662,6
	Gyvasis svoris, tūkst. t	45,7	55,3	56,9	61,1	72,7
	Skerdenos svoris, tūkst. t	32,9	39,1	40,4	43,4	51,4
Avys ir ožkos	Galvų skaičius, tūkst. vnt.	1,7	1,9	2,8	2,4	2,4
	Gyvasis svoris, tūkst. t	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
	Skerdenos svoris, tūkst. t	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Paukščiai	Galvų skaičius, tūkst. vnt.	37254,8	40102,6	40252,2	43350,9	46827,6
	Gyvasis svoris, tūkst. t	88,0	96,2	98,2	105,9	117,6
	Skerdenos svoris, tūkst. t	65,0	71,2	73,4	79,6	88,7
Natūralaus riebumo pienas, tūkst. t		1274,2	1278,3	1317,1	1359,9	1339,3
Kiaušiniai, mln. vnt.		448,4	446,0	411,6	392,2	463,0

Šaltinis: LR Statistikos departamentas

6.6 ŽEMĖS ŪKIO PRODUKCIJOS SUPIRKIMO KAINOS

Augalininkystės produkcija. Per pastaruosius trejus metus augalininkystės produktų supirkimo kainos vidutiniškai išaugo 9,69 %. 2013 m., lyginant su 2010 m., grūdai, kviečiai, rugiai, miežiai, kvietrugiai ir bulvės supirkėjams kainavo brangiau, tuo tarpu daržovės bei vaisiai ir uogos – pigiau (žr. 4 lentelę). Labiausiai brango miežiai – net 37,98 %, taip pat rugiai – 20,35 %, bei grūdai – 17,33 %, o mažiausiai bulvės – 3,09 %. Per tą patį laikotarpį vaisiai ir uogos atpigo net 15,17 %, o daržovės – 6,70 %.

4 lentelė. Augalininkystės produktų supirkimo kainos

		2010	2011	2012	2013
Augalininkystės produktų supirkimo kainos (bendra kaina), Eur/t	Grūdai	150	190	205	176
	Kviečiai	158	194	208	179
	Rugiai	113	175	176	136
	Miežiai	129	179	200	178
	Kvietrugiai	136	161	188	146
	Daržovės	373	361	308	348
	Bulvės	162	203	126	167
	Vaisiai ir uogos	178	158	124	151

Šaltinis: LR Statistikos departamentas

Gyvulininkystės produkcija. Per pastaruosius trejus metus gyvulininkystės produktų supirkimo kainos vidutiniškai išaugo net 16,14 %. Per 2010–2013 m. laikotarpį supirkėjams brango visa gyvulininkystės produkcija, išskyrus avis ir ožkas (žr. 5 lentelę). Labiausiai išaugo paukščių – net 27,08 %, natūralaus riebumo pieno – 26,80 %, kiaulių – 24,45 %, bei galvijų – 20,29 %, supirkimo kainos. Tuo tarpu avių ir ožkų supirkimo kainos sumažėjo 8,10 %.

5 lentelė. Gyvulininkystės produktų supirkimo kainos

		2010	2011	2012	2013
Gyvulių ir paukščių gyvojo svorio supirkimo kainos, Eur/t	Galvijai	981	1177	1268	1180
	Kiaulės	1039	1152	1300	1293
	Avys ir ožkos	1765	1870	1660	1622
	Paukščiai	794	934	957	1009
Pieno supirkimo kainos (natūralaus riebumo), Eur/t		250	285	260	317
Kiaušinių pardavimo kainos, Eur/1000 vnt.		63	60	82	67

Šaltinis: LR Statistikos departamentas

6.7 PARAMA ŽEMĖS ŪKIUI

Remiantis VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro duomenimis, 2013 m. Šilutės rajono savivaldybėje tiesiogines išmokas už bulius gavo 1343, už žindenes karves – 941, už ėriavedes – 13 laikytojų (žr. 7 lentelę). Tuo tarpu skerdimo išmokas gavo 2826, ekstensyvumo išmokas – 1908, paramą už bites – 98, už mėšinius galvijus – 963, už mėšines avis – 70 laikytojų. Išmokos dydis siekė nuo 5,79 iki 231,70 Eur/vnt.

2013 m. tiesioginės išmokos už gyvulius ir bites Šilutės rajono savivaldybėje iš viso siekė 1,91 mln. Eur. Daugiausiai tiesioginių išmokų buvo gauta už mėšinius galvijus, bulius ir karves žindenes, mažiausiai – už ėriavedes. Atkreiptinas dėmesys, kad Šilutės rajono savivaldybė beveik visais atvejais gavo didžiausią paramą visoje Klaipėdos apskrityje.

Tais pačiais metais atsietąją pereinamojo laikotarpio nacionalinę paramą už pieną Šilutės rajono savivaldybėje gavo 1670 ūkio subjektų (žr. 6 lentelę). Iš viso su parama jie pardavė 53980,8 t pieno, o bendra gauta paramos suma siekė apie 2,42 mln. Eur.

6 lentelė. Atsietoji pereinamojo laikotarpio nacionalinė parama už pieną Klaipėdos apskrityje

Savivaldybė	Paramos gavėjų skaičius, vnt.	Paramos suma, mln. Eur	Parduoto pieno kiekis (t), už kurį apskaičiuota parama
Klaipėdos r. sav.	539	0,32	21317,1
Kretingos r. sav.	720	0,37	24172,6
Skuodo r. sav.	1339	0,92	60915,0
Šilutės r. sav.	1670	0,81	53980,8
Iš viso:	4268	2,42	160385

Šaltinis: VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras

7 lentelė. Tiesioginės išmokos žemės ūkiui Klaipėdos apskrityje

Apskritis	Savivaldybė	ĖRIAVEDĖS		ŽINDENĖS		BULIAI		ATSIETOS SKERDIMO IŠMOKOS				PARAMA UŽ BIČIŲ MAITINIMĄ						MĖSINIAI GALVIJAI IR AVYS					
								Skerdimo išmoka		Ekstensyvumo išmoka		Nesertifikuotos (paprastos)			Nesertifikuotos (paprastos)			Galvijai			Avys		
		Laikytojai	Gyvulių sk.	Laikytojai	Gyvulių sk.	Laikytojai	Gyvulių sk.	Laikytojai	Gyvulių sk.	Laikytojai	Gyvulių sk.	Laikytojai	Šeimų sk.	Išmoka, Eur	Laikytojai	Šeimų sk.	Išmoka, Eur	Laikytojai	Gyvulių sk.	Suma, Eur	Laikytojai	Gyvulių sk.	Suma, Eur
Klaipėdos	Klaipėdos m.	2	82	7	10	9	7,5	29	54	16	25	26	1142	6472,88	0	0	0	11	24	3870,48	7	179	2551,26
	Klaipėdos r.	14	369	459	1173	492	1158	1322	3225	842	1397	77	2341	13208,21	0	0	0	407	2022	321775,08	102	1614	23994,44
	Kretingos sav.	3	102	275	649	455	831	1252	2715	830	1174	79	1904	11023,13	0	0	0	269	1231	195278,04	33	456	6826,92
	Neringos sav.	1	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	37	578,66
	Palangos m.	0	0	3	5	2	8	7	14	4	9	10	275	1592,59	0	0	0	2	35	5518,71	0	0	0
	Skuodo r.	12	321	354	788	870	1845	1848	4905	1331	2193	55	2145	11905,17	0	0	0	370	1564	250197,52	67	1160	16792,46
	Šilutės r.	13	350	941	2587	1343	3318	2826	6717	1908	3185	98	2503	13983,59	0	0	0	963	5011	789897,18	70	1361	18980,83
		Išmokos dydis: 7,53 Eur už 1 vnt.		Išmokos dydis: 89,78 Eur už 1 vnt.		Išmokos dydis: 231,70 Eur už 1 vnt.		Išmokos dydis: 8,69 Eur už 1 vnt.				Išmokos dydis: 5,79 Eur už 1 šeimą			Išmokos dydis: iki 11,58 Eur už 1 šeimą			Diferencijuotos, vadovaujantis LR žemės ūkio ministro įsakymu 2013.10.14 Nr.3D-698					

Šaltinis: VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras

6.8 DARBO JĖGA ŽEMĖS ŪKYJE

Žmogiškasis faktorius yra vienas iš svarbiausių veiksnių žemės ūkyje. Tiek augalininkystė, tiek gyvulininkystė yra specifinės sritys, kuriose veiklos sėkmė didele dalimi priklauso nuo darbuotojų skaičiaus, jų kvalifikacijos, žinių ir sukauptos patirties. Nuo darbuotojų žinių bei patirties dažnai priklauso ir mėsos gaminių, pieno kokybė, augalų maistinės savybės bei ekologiškumas. Žmogiškojo faktoriaus svarbą parodo ir tai, kad krizės metais, sumažėjus vartojimui bei veiklos apimtims, darbuotojų skaičius žemės ūkio veikla užsiimančiose įmonėse taip pat sumažėjo. Tačiau atsigaunant ekonomikai aktyviai vykdoma veiklos plėtra, ir tai turi įtakos žemės ūkio darbuotojų skaičiaus augimui.

Remiantis LR Statistikos departamento duomenimis, gyventojų skaičius Šilutės rajono savivaldybėje nuolat mažėja. Per pastaruosius penkerius metus vidutinis metinis gyventojų skaičius sumažėjo net 9,47 %, ir 2014 m. siekė 42,14 tūkst. gyventojų. Žvelgiant į migracijos duomenis Šilutės rajono savivaldybėje, 2010–2013 m. išvykusių asmenų skaičius sumažėjo net 38,02 % (nuo 2935 iki 1819 gyventojų per metus), o atvykusių asmenų skaičius padidėjo 46,84 % (nuo 807 iki 1185 gyventojų per metus). Tačiau neto migracija išliko neigiama – 2013 m. siekė -634. Todėl ateityje tai galėtų atsiliepti vartojimui, žemės ūkio produkcijos paklausai bei darbo jėgos pasiūlai Šilutės rajono savivaldybėje. Nors nepaisant to bendros tendencijos yra gana pozityvios – ir toliau didėjant atvykstančių asmenų skaičiui bei mažėjant gyventojų migracijai Šilutės rajone tikėtina sėkminga žemės ūkio įmonių bei ūkių plėtra.

Remiantis LR Statistikos departamento duomenimis, 2014 m. augalininkystės, gyvulininkystės, medžioklės ir susijusios paslaugų veiklos darbuotojų skaičius Lietuvoje siekė 18,81 tūkst., ir sudarė apie 2,17 % nuo bendro visų dirbančiųjų skaičiaus. Tuo tarpu 2013 m. Klaipėdos apskrityje užimtųjų skaičius žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje siekė 11,30 tūkst., o lyginant su 2010 m. padidėjo apie 1,80 %. Tačiau apie naujų darbo vietų sukūrimą Šilutės rajono savivaldybės žemės ūkio sektoriuje kalbėti yra pakankamai sudėtinga, kadangi nei Klaipėdos teritorinė darbo birža, nei LR Statistikos departamentas bei kitos statistinius duomenis pateikiančios įstaigos neteikia informacijos apie darbo vietų skaičių žemės ūkio sektoriuje ar atskirose jo šakose savivaldybių mastu.

7. GYVULIŲ LAIKYMO IR JŲ GEROVĖS ANALIZĖ

Gyvūnų laikymo ir gerovės sąlygas reglamentuoja 1987 m. lapkričio 13 d. Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos (žin. 2004, Nr. 80–2839), Lietuvos Respublikos Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2007 m. sausio 12 d. įsakymas Nr. B1-50 (žin. 2007, Nr. 6-276) bei 2004 m. kovo 17 d. įsakymas Nr. B1-210 „Dėl skerdžiamų ir žudomų gyvūnų gerovės“. Siekiant vystyti aplinką tausojančią žemės ūkio gamybą ūkiams gali būti suteikiami ekologinio ūkio arba išskirtinės kokybės produktų gamybos sertifikatai. Sertifikuoti ūkius teisę turi VŠĮ „Ekoagros“.

Šilutės rajono savivaldybėje veiklą vykdo 45 ekologiniai ūkiai (žr. 8 lentelę). Didžioji dalis šių ūkių ekologiškai ūkininkauti pradėjo ne anksčiau kaip 2007 m. Daugiausiai ekologinių ūkių išsidėstę Juknaičiu (10), Švėkšnos (10) bei Kintų (8) seniūnijose. Katyčių, Rusnės bei Gardamo seniūnijose yra tik po vieną ekologinį ūkį, o Usėnų seniūnijoje tokių veikiančių ūkių išvis nėra. Žemiau pateikiamas ekologinių ūkių išsidėstymo Šilutės rajono savivaldybėje žemėlapis (žr. 5 paveikslą).

5 paveikslas. Ekologiniai ūkiai Šilutės rajono savivaldybėje

Šaltinis: www.geoportal.lt

Analizuojant Šilutės rajono savivaldybės ekologinių ūkių veiklos rūšis pastebima, jog beveik visi iš šių ūkių užsiima augalininkyste (net 40 iš 45), o iš ekologiškų augalininkystės produktų pagrindę vyrauja varpiniai ir ankštiniai javai. Taip pat dažnai užsiimama galvijininkyste bei sodininkyste, o iš specifinių veiklos rūšių galima būtų išskirti čia plėtojamą avininkystę. Apskritai daugumoje vyrauja ne pavienės, o mišrios ekologinio ūkininkavimo formos.

Dar vienas iš gyvulių laikymo gerovės rodiklių yra sveikos bandos statusą turinčių bandų ūkiai. Remiantis LR Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos duomenimis, iš viso Šilutės rajono savivaldybės teritorijoje yra 2429 ūkio subjektai, laikantys galvijų bandas. Beveik visos jos atitinka sveikos bandos statusą (tik 10 iš jų oficialiai nėra tirtos dėl enzootinės galvijų leukozės (EGL), todėl šiais gyvuliais prekiauti neleidžiama).

Gyvūnų laikymo sąlygos smulkiose bandose ne visada pilnai atitinka gerbūvio reikalavimus. Senuose tvartuose sunkiau užtikrinti optimalų mikroklimatą, spręsti veterinarijos problemas. Dažnai tokiuose tvartuose sunku užtikrinti ir žmonių Žemės ūkio optimizavimas Šilutės rajono savivaldybėje

sanitarines ir darbo saugos sąlygas. Tačiau visumoje galima teigti, kad žmonių sanitarinės ir darbo saugos sąlygos Savivaldybės teritorijoje esančiuose ūkiuose yra neblogos ir atitinka reikalavimus. Gyvūnų gerbūvio sąlygas stebi Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos specialistai. Stambinant bandas, rekonstruojant senus pastatus gerėtų ir gyvūnų laikymo sąlygos. Reikia dėti pastangas, kad artimiausiu metu visi gyvūnus auginantys ūkiai įgytų sveikos bandos statusą.

8 lentelė. Ekologiniai ūkiai Šilutės rajono savivaldybėje

Eil. Nr.	Pavardė, vardas, adresas	Ūkio, įmonės vieta ir gamybos (sklypo) kadastrinė vietovė	Veiklos rūšis	Gaminio (produkcijos) aprašymas	Nuo kada pradėjo ekologiškai ūkininkauti
1	AB-F "ŠILUTĖS RAMBYNAS" Klaipėdos g. 3, Šilutė	Klaipėdos g. 3, Šilutė	perdirbimas	pieno produktai	2010
2	ARNAŠIUS VAIDAS Klaipėdos g. 28A-4, Žemaičių Naumiesčio mstl.	Karceviškių k., Stoniškių sen.	sodininkystė	-	2013
3	AUKŠTUOLIS RIMVIDAS Liepų g. 9-37, Šilutė	Naujininkų k., Juknaičių sen.	augalininkystė	varpiniai javai	2007
4	BARŠČIAUSKAS GINTAUTAS Upaičio g.6, Minijos k., Kintų sen.	Minijos k., Kintų sen.	augalininkystė, sodininkystė	d.žolės, uogos, vaisiai	1998
5	BIZAUSKAS VAIDAS Hermano Zudermano g. 7-21, Šilutė	Uikšių k., Katyčių sen.	augalininkystė	varpiniai ir ankštiniai javai	2003
6	BULSĖ VIDMAS Pažangos g. 23, Vainuto mstl.	Skiržemės k., Vainuto sen.	augalininkystė, galvijininkystė	varpiniai ir ankštiniai javai, galvijininkystės produkcija	2010
7	GRIKŠIENĖ NARŪNA Plaškuoto g. 12, Degučių k., Žemaičių Naumiesčio sen.	Degučių k., Žemaičių Naumiesčio sen.	augalininkystė, galvijininkystė	d.žolės, varpiniai ir ankštiniai javai, galvijininkystės produkcija	2012
8	GUDAITIENĖ ALMA Leitės g. 6, Kanteriškių k., Juknaičių sen.	Kanteriškių k., Juknaičių sen.	augalininkystė	varpiniai javai	2012
9	GUDAITIENĖ REDA Pienių g. 4, Kanteriškių k., Juknaičių sen.	Kanteriškių k., Juknaičių sen.	augalininkystė	varpiniai javai	2012
10	GUDAITIS KĘSTUTIS Žalgirio g. 11-16, Šilutė	Jakštelių k., Juknaičių sen.	augalininkystė	varpiniai ir ankštiniai javai	2010

11	GUDAITIS RIMANTAS Pienių g. 4, Kanteriškių k., Juknaičių sen.	Kanteriškių k., Juknaičių sen.	augalininkystė	varpiniai ir ankštiniai javai	2005
12	GUDŽIŪNAS KAZIMIERAS Veiviržio g. 6, Vilkyčių k., Saugų sen.	Vilkyčių k., Saugų sen.	augalininkystė	varpiniai ir ankštiniai javai	2007
13	GUMBELEVIČIUS POVILAS Jomantų k., Švėkšnos sen.	Jomantų k., Švėkšnos sen.	augalininkystė, daržininkystė	d.žolės, daržovės, varpiniai ir ankštiniai javai	2008
14	GUTAUSKIENĖ LINA Lauknos g. 11-1, Triušelių k., Sendvario sen.	Lamsočių k., Kintų sen.	augalininkystė, galvijininkystė	d.žolės, varpiniai ir ankštiniai javai, galvijininkystės produkcija	2009
15	JURĖNAS VALDAS Galnės g. 3, Vainutas	Girininkų k., Vainuto sen.	augalininkystė	d.žolės, varpiniai ir ankštiniai javai	2006
16	KANŠAITIS VILIUS Nemuno g. 23, Rusnės mstl., Rusnės sen.	Šyškrantės k., Rusnės sen.	augalininkystė, daržininkystė, sodininkystė, galvijininkystė	bulvės, d.žolės, daržovės, pašariniai šakniavaisiai, uogos, vaisiai, galvijininkystės produkcija	2002
17	KUMETIS GRACIJUS Prycmų k., Kintų sen.	Prycmų k., Kintų sen.	augalininkystė, avininkystė	d.žolės, avininkystės produkcija	2010
18	LEŠČINSKAS ALGIMANTAS Medžiotojų g. 7, Pagrynių k., Šilutės sen.	Sausgalvių k., Šilutės sen.	augalininkystė, galvijininkystė	varpiniai javai, galvijininkystės produkcija	2012
19	MARTIŠIENĖ SIMONA Kazimiero Šaulio g. 4, Stemplių k., Švėkšnos sen.	Stemplių k., Švėkšnos sen.	augalininkystė, galvijininkystė	bulvės, daržovės, pašariniai šakniavaisiai, varpiniai javai, galvijininkystės produkcija	2008
20	MAURICAITĖ LINA Kūgelių k. 6, Juknaičių sen.	Kūgelių k., Juknaičių sen.	augalininkystė	varpiniai ir ankštiniai javai	2009
21	MAURICAS ARŪNAS Užlieknių g. 1, Kanteriškių k., Juknaičių sen.	Kūgelių k., Juknaičių sen.	augalininkystė	varpiniai ir ankštiniai javai	2008

22	MAURICAS AURIMAS Kūgelių k. 6, Juknaičių sen.	Kūgelių k., Juknaičių sen.	augalininkystė	varpiniai ir ankštiniai javai	2011
23	MAURICAS VAIDOTAS Užlieknių g.1, Kanteriškių k., Juknaičių sen.	Kanteriškių k., Juknaičių sen.	augalininkystė	varpiniai javai	2008
24	MAURICAS ZIGMANTAS Kūgelių k. 9, Juknaičių sen.	Kūgelių k., Juknaičių sen.	augalininkystė	varpiniai ir ankštiniai javai	2009
25	NORKIENĖ AUŠRELĖ Kazimiero Šaulio g. 4, Stemplių k., Švėkšnos sen.	Stemplių k., Švėkšnos sen.	augalininkystė, galvijininkystė	bulvės, varpiniai javai, galvijininkystės produkcija	2007
26	PETKUS REMIGIJUS Aušros g. 4, Uogalių k., Kintų sen.	Prycmų k., Kintų sen.	augalininkystė, sodininkystė, avininkystė	uogos, vaisiai, avininkystės produkcija	2005
27	RAMOŠKA ČESLOVAS Virkytų k. Nr.1, Švėkšnos sen.	Virkytų k., Švėkšnos sen.	augalininkystė, sodininkystė	uogos, vaisiai	2007
28	RIAUBAITĖ INGA Atgimimo g. 12, Kukorų k., Saugų sen.	Šiuparių k., Dvilų sen.	augalininkystė, daržininkystė	sojos, varpiniai ir ankštiniai javai	2010
29	RĖBŽDIENĖ RITA Bumbuliškės k., Švėkšnos sen.	Bliūdsukių k., Švėkšnos sen.	augalininkystė, sodininkystė	d.žolės, uogos	2009
30	RUMŠAS KOSTAS Kalnalio k., Švėkšnos sen.	Kalnalio k., Švėkšnos sen.	augalininkystė, sodininkystė, avininkystė, galvijininkystė	uogos, varpiniai ir ankštiniai javai	2010
31	RUTKAUSKIENĖ JANINA Lamsočių k. Nr.5, Kintų sen.	Lamsočių k., Kintų sen.	augalininkystė, sodininkystė, galvijininkystė	d.žolės, bulvės, varpiniai ir ankštiniai javai, uogos, galvijininkystės produkcija	2009
32	SABALIAUSKAS ALGIRDAS Liepų g. 4, Uogalių k., Kintų sen.	Sakūčių k., Saugų sen.	augalininkystė, sodininkystė, galvijininkystė	bulvės, vaisiai, varpiniai javai, galvijininkystės produkcija	2010

33	SABALIAUSKAS BRONIUS Kazimiero Šaulio g. 2, Stemplių k., Švėkšnos sen.	Stemplių k., Švėkšnos sen.	augalininkystė, daržininkystė, galvijininkystė	bulvės, d.žolės, daržovės, varpiniai javai, galvijininkystės produkcija	2012
34	SALDUKAS ALGIRDAS Pušelių g. 30, Macikų k., Šilutės sen.	Pažaliosios k., Žemaičių Naumiesčio sen.	augalininkystė	varpiniai ir ankštiniai javai	2010
35	STASYTIS PETRAS Pievų g. 9, Vanagių k., Žemaičių Naumiesčio sen.	Vanagių k., Žemaičių Naumiesčio sen.	augalininkystė, galvijininkystė	d.žolės, varpiniai javai	2006
36	STIRBIENĖ ALDONA Pypliškės g. 14, Pypliškės k., Gardamo sen.	Pypliškės k., Gardamo sen.	augalininkystė, galvijininkystė	d.žolės, varpiniai ir ankštiniai javai, galvijininkystės produkcija	2009
37	STIRBYS REMIGIJUS Žaliojo kalno g. 4., Vanagių k., Žemaičių Naumiesčio sen.	Vanagių k., Žemaičių Naumiesčio sen.	augalininkystė, galvijininkystė	bulvės, d.žolės, varpiniai javai, galvijininkystės produkcija	2011
38	STONKUTĖ BIRUTĖ Veiviržėnų g. 41, Švėkšnos mstl.	Jonikų k., Švėkšnos sen.	daržininkystė, sodininkystė	uogos	2007
39	ŠARKA SIGITAS Švėnšnelės g. 1, Vilkų kampo k., Švėkšnos sen.	Vilkų kampo k., Švėkšnos sen.	augalininkystė, daržininkystė, galvijininkystė	bulvės, d.žolės, daržovės, pašariniai šakniavaisiai, varpiniai ir ankštiniai javai, galvijininkystės produkcija	2010
40	ŠIMKUS GEDIMINAS Kiškių k., Kintų sen.	Kiškių k., Kintų sen.	augalininkystė, avininkystė	d.žolės, avininkystės produkcija	2012
41	TITORENKO ANGELE Naujoji g. 11, Raseiniai	Prycmų k., Kintų sen.	augalininkystė, sodininkystė	uogos, vaisiai	2004
42	UAB "BIJASTA" Pramonės g. 10, Šilutė	Pramonės g. 10, Šilutė	importas, didmeninė prekyba, fasavimas	maisto produktai	2013
43	UAB „KINTAI“ Kuršių g. 11, Kintų mstl., Kintų sen.	Prycmų k., Kintų sen.	sodininkystė	vaisiai	2005

44	ŽĄSYTIENĖ MONIKA Vilkų kampo g. 3, Vilkų kampo k., Švėkšnos sen.	Vilkų kampo k., Švėkšnos sen.	augalininkystė, galvijininkystė	bulvės, d.žolės, varpiniai ir ankštiniai javai, galvijininkystės produkcija	2007
45	ŽŪKB "AGROKAVIS" Minijos g. 27, Vilkyčių k., Saugų sen.	Vilkyčių k., Saugų sen.	augalininkystė	varpiniai ir ankštiniai javai	2007

8. SAVIVALDYBĖS EKOLOGINĖS SITUACIJOS ĮVERTINIMAS

8.1 EKOLOGINĖS PROBLEMOS ŽEMĖS ŪKYJE

Žemės ūkio, o ypač gyvulininkystės, veikla yra neišvengiamai susijusi su gyvūninių atliekų, srutų, mėšlo tvarkymu ir maisto nuostoliais, bei lokalsios ir globalios taršos pasekmėmis, nemaloniais kvapais. Įvairių rūšių gyvulių ir paukščių tvartuose kaupiasi amoniakas, sieros vandenilis, metanas, anglies dvideginis ir dar apie 130 kitų cheminių medžiagų, kurios mažina gyvūnų ir žmonių atsparumą kvėpavimo ligoms ar jas sukelia. Apie trečdalis su pašarais gyvūnams sušeriamo azoto fermų aplinkoje išgaruoja į atmosferą amoniako pavidalu. Todėl labai svarbu mažinti aplinkos taršą, spręsti ekologines problemas. Tai galima pasiekti tinkamai tvarkant mėšlą, srutas, subalansuotai šeriant gyvulius ir taikant kitus pažangius ūkininkavimo metodus.

Su tokiais pačiomis problemomis susiduria ir Šilutės rajono ūkininkai bei bendrovės, užsiimančios žemės ūkio veikla, todėl yra planuojama renovuoti fermas, įrengti bei atnaujinti mėšlides, ir t.t.

Siekiant aplinkos taršos sumažėjimo, rajono ūkininkai, žemės ūkio bendrovės, kooperatyvai ir kiti žemės ūkio subjektai turi atitikti Pieno ir Nitratų direktyvos reikalavimus, aplinkosaugos, maisto saugos, gyvūnų gerovės, sveikatos ir darbo saugos standartus. Tai reikalauja nemažų laiko sąnaudų ir finansinių investicijų.

8.2 SUTARTINIŲ GYVULIŲ TANKIS ŠILUTĖS RAJONO SAVIVALDYBĖJE

Planuojant gyvulininkystės vystymą svarbu numatyti mėšlo ir srutų skleidimo laukus, kad nebūtų viršyta leistina skleidimo apkrova į vieną hektarą žemės ūkio naudmenų, t.y., per metus į dirvą patenkančio azoto (tręšiant mėšlu, srutomis ir ganant gyvulius) kiekis negali viršyti 170 kg/ha.

Siekiant apskaičiuoti esamą gyvulininkystės intensyvumą, reikalingi duomenys apie gyvūnų skaičių bei naudojamų žemės ūkio naudmenų plotą. Remiantis LR Statistikos departamento duomenimis, 2013 m. Šilutės rajono savivaldybėje žemės ūkio naudmenos užėmė 73272 ha. Iš jų 44846 ha sudarė naudojama ariama žemė, 27513 ha – kultūrinės ir natūralios ganyklos, pievos, 512 ha – sodai ir uogynai. Tais pačiais metais gyvūnų skaičius Šilutės rajono savivaldybėje buvo lygus 139880, o daugiausiai laikoma buvo vištų, karvių ir kiaulių.

Kaip rodo skaičiavimai, Šilutės rajono savivaldybės teritorijoje 2013 m. iš viso buvo laikoma 24403,25 sutartinio gyvulio (toliau – SG) (žr. 9 lentelę). Tad vidutinis sutartinių gyvulių 1 ha žemės ūkio naudmenų plote skaičius yra 0,33 SG ir yra laikomas labai mažu.

Apibendrinus, Šilutės rajono savivaldybėje sutartinių gyvulių tankis yra mažas, todėl galima padaryti išvadą, kad gyvulininkystė nėra plėtojama labai intensyviai. Pagal šiuo metu galiojančius LR teisės aktus gyvulių tankis neturi viršyti 1,7 SG vienam ha žemės ūkio naudmenų. Išskirtinės kokybės produktų gamybos ūkiuose tankis negali būti didesnis kaip 1,4 SG vienam ha žemės ūkio naudmenų. Todėl atsižvelgus į šiuos skaičiavimus bei kituose skyriuose išnagrinėtą bendrą žemės ūkio specifiką Šilutės rajono savivaldybėje galima teigti, kad tolimesnė gyvulininkystės plėtra šioje teritorijoje yra galima.

9 lentelė. Sutartinių gyvulių skaičius Šilutės rajono savivaldybėje

Gyvūnai pagal rūšis	Gyvūnų skaičius	Vienas gyvūnas, sudarantis SG	SG skaičius
Paršavedės (su paršeliais žindukliais), kuiliai	474	0,35	165,90
Paršeliai nuo 7 kg iki 32 kg (3 mėn.)	2048	0,01	20,48
Kiaulės nuo 3 iki 8 mėn.	2771	0,1	277,10
Kiaulės nuo 8 mėn.	363	0,11	39,93
Karvės, buliai	15 136	1	15 136,00
Veršeliai iki 1 m.	9132	0,25	2283,00
Galvijai (prieauglis) nuo 1 iki 2 m.	6647	0,7	4652,90
Avys, ožkos	2386	0,07	167,02
Arkliai nuo 1 m.	920	1	920,00
Vištos (dedeklės)	94 997	0,007	664,98
Broileriai (mėsiniai)	1431	0,0004	0,57
Kalakutai (auginami iki 70 d. ir 133 d. amžiaus)	144	0,00985	1,42
Antys	458	0,0086	3,94
Žąsys	368	0,016	5,89
Triušiai (patinai ir patelės su prieaugliu iki atjunkymo)	2563	0,025	64,08
Putpelės dedeklės ir mėsinės putpelės	42	0,001204	0,05
Iš viso:	139 880	–	24 403,25

Šaltinis: LR Statistikos departamentas

8.3 ŽEMĖS ŪKIO ATLIEKŲ TVARKYMO BŪKLĖ

Mėšlo ir srutų kaupimas ir tvarkymas. Daugelis išsivysčiusių šalių jau įsitikino, kad intensyvinant gamybą pasiekama riba, kai papildomos investicijos neduoda ekonominio efekto, o labai pablogina aplinką, kenkia žmonių sveikatai. Dėl to ekonomiškai ir ekologiškai subalansuota ūkio plėtra yra vienintelis žmonijos pažangos kelias. Ruošiantis stojimui į ES buvo parengtas ir pateiktas Europos komisijai 2000 m. Lietuviškasis Gerosios žemdirbystės kodekso variantas ir kalbininkų reikalavimu pavadintas Pažangaus ūkininkavimo taisyklės ir patarimai (PŪTP; Mėšlidžių statyba įgyvendinant ES nitrato direktyvą 91/676/EEB, 2001). Didėjant aplinkosaugininkams ir maisto saugos reikalavimams didėja reikalavimai ir mėšlo bei srutų tvarkymui. Naujas pataisas šioje srityje įnešė Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2010 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. D1–608/3D–651 (šiuo metu galioja aktuali redakcija 2011 m. rugsėjo 26 d. Nr. D1–735/3D–700). Įsakymas numato mėšlidžių ir srutų kauptuvų įrengimo ir eksploatavimo sąlygas. Tokių mėšlidžių ir srutų sukauptuvų įrengimas, atitinkančių įsakymo reikalavimus, smulkiuose ūkiuose yra problematiškas. Tačiau tokios priemonės įgyvendinimas sąlygoja gamtinių vandenų taršos mažinimą ir aplinkosaugos gerinimą. Dalyje žemės ūkio bendrovių mėšlo ir srutų tvarkymui skiriamas reikiamas dėmesys. Įsakymas reglamentuoja ir mėšlo kaupimo laukuose bei srutų panaudojimo laistymui sąlygas. Jos dalinai skiriasi nuo įprastų naudojimo būdų. Siekiant greičiau įgyvendinti įsakyme reglamentuotas mėšlo ir srutų kaupimo bei panaudojimo nuostatas tikslinga praveisti seminarus ūkiuose, kur šis klausimas išspręstas arba dauguma sąlygų atitinka įsakymo nuostatas. Tikslinga būtų paruošti parodomąjį ūkį, kuriame būtų išspręstas mėšlo ir srutų kaupimo bei panaudojimo klausimas, ir jo pavyzdžiu apmokyti kitus. Sprendžiant mėšlo ir srutų kaupimo bei utilizavimo problemą reikėtų ieškoti pigiausių variantų. Literatūros duomenys rodo, kad mažesniuose kaip 10–15 karvių turinčiuose ūkiuose dėl mėšlidžių statybos pieno savikaina padidėja daugiau kaip 20 proc. Geresni ekonominiai rodikliai yra 20–40 karvių turinčiuose pienininkystės ūkiuose. Tokie ūkiai pajėgūs sukaupti lėšų mėšlidės įrengimui, tam žaliavinio pieno supirkimo kaina turėtų būti 0,98 Lt/kg (ŽŪM, Mėšlidžių statyba įgyvendinant ES nitrato direktyvą 91/671EEB, 2001, p.21).

Šilutės rajono savivaldybės ūkiuose mėšlas ir srutos tvarkomos pagal LR teisės aktuose nustatytus reikalavimus ir per pastaruosius metus didelių pažeidimų nebuvo fiksuota. Skysto ir tirštojo mėšlo kaupyklos pastatytos atsižvelgiant į laikomų gyvūnų skaičių ir siekiant atitikti nustatytuosius reikalavimus. Tačiau kai kuriose bendrovėse tirštojo mėšlo kaupyklos, atsižvelgiant į laikomų gyvulių skaičių, yra per mažos talpos arba jų nėra įrengta visai. Pagal patvirtintą aplinkosaugos reikalavimų mėšlui ir srutoms tvarkyti aprašą (Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2010 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. D1–608/3D–651), iki 2012 m. sausio 1 d. žemės ūkio veiklos subjektai, vienoje vietoje laikantys nuo 10 iki 500 SG, turėjo įrengti skystojo mėšlo ir srutų kauptuvus, kurie taip pat turi būti uždengti. Žemės ūkio veiklos subjektams, vienoje vietoje laikantiems daugiau kaip 500 SG, šis reikalavimas taikomas nuo 2014 m. sausio 1 d.

Gyvūninės kilmės atliekų tvarkymas. Gyvūninės kilmės atliekos Šilutės rajono savivaldybės teritorijoje tvarkomos vadovaujantis 2009 m. spalio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1069/2009, kuriuo nustatomos žmonėms vartoti neskirtų šalutinių gyvūninių produktų ir jų gaminių sveikumo taisyklės ir panaikinamas reglamentas (EB) Nr. 1774/2002 (OL 2009 L 300, p. 1), reikalavimais. Šis reglamentas taikomas šalutiniams gyvūniniams produktams ir jų gaminiams, kurie pagal Bendrijos teisės aktus nėra skirti vartoti žmonėms, žaliavoms naudojamoms gyvūniniams produktams gaminti. Jis apibrėžia gaišenų, abortuotų vaisių ir kitų gyvūninės kilmės atliekų bei maisto perdirbimo įmonių nuotekų ir kitų atliekų utilizavimo tvarką. Gyvūninių atliekų surinkimo ir utilizavimo tvarką kontroliuoja Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba. Viena iš problemų gyvūninės kilmės atliekų utilizavime yra tai, kad pasitaiko atvejų, kada informacija apie nugaišusius gyvūnus ne visada pateikiama atliekas tvarkančiai įmonei. Taip pat pasitaiko atvejų, kai savininkai gaišenas užkasa savo žemėje ar sušeria šunims, nors įstatymas tai ir draudžia daryti. Gerinant padėtį reikėtų plačiau aiškinti gyvūnų augintojams apie būtinumą laikytis reglamento ir vykdyti griežtesnę gyvūninės kilmės atliekų surinkimo kontrolę.

9. ŽEMĖS ŪKIO PLĖTROS PRIELAUDŲ PROGNOZĖ IR ANALIZĖ

9.1 ŽEMĖS ŪKIO STRUKTŪROS VYSTYMO PRINCIPAI, PLĖTROS KRYPTYS IR PRIORITETAI

Augalininkystė ir gyvulininkystė. Remiantis ES Bendrąja žemės ūkio politika (toliau – BŽŪP), siekiama didinti žemės ūkio sektoriaus konkurencingumą, skatinti tvarų ūkininkavimą, inovacijas ir ekonomikos augimą bei darbo vietų kūrimą kaimo vietovėse. Pagrindiniai prioritetai yra teikiami ekologiškos augalininkystės bei gyvulininkystės vystymui, aplinkos ir kraštovaizdžio gerinimui, veiklų įvairinimui, specializacijai (pavyzdžiui, užsiimti ekologišku ūkininkavimu). Dar vienas svarbus BŽŪP prioritetas – ūkių modernizavimas. Juo siekiama padėti ūkininkams tapti labiau konkurencingais ir taikyti tvaresnius ūkininkavimo metodus. Tvarūs ūkininkavimo metodai reiškia, kad ūkininkai privalo išlaikyti daugiamečių ganyklas, auginti tam tikrą minimalų kultūrų skaičių bei 5 % savo ariamos žemės ūkininkauti taip, kad būtų skatinama biologinė įvairovė. BŽŪP taip pat skatinamas jaunų ūkininkų ūkininkavimas, šiltnamio efektą sukuriančių dujų mažinimas žemės ūkyje, tradicinių atskirų regionų gaminių gamyba ir prekyba, naujų žemės ūkio produktų panaudojimo būdų paieška (pavyzdžiui, medicinos, kosmetikos, amatų srityse).

Žemės ūkio ministerijos 2015–2017 metų strateginiame veiklos plane numatyti šie pagrindiniai prioritetai:

- gyvulininkystės skatinimas, gyvulininkystės ūkių modernizavimas, bei pieno ir mėsos produkcijos kokybės gerinimas;
- sodininkystės ir daržininkystės skatinimas;
- jaunųjų ūkininkų skatinimas bei užimtumo didinimas kaime;
- naujų eksporto rinkų paieškos žemės ūkio ir maisto produktams skatinimas.

Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programoje išskirtos šios pagrindinės plėtros kryptys:

- stiprinti žemės ūkio konkurencingumą, ypatingai gyvulininkystės ir vaisių bei daržovių sektoriuose;
- didinti vidutinių ir smulkių ūkių investicijas, bei skatinti jų kooperaciją;
- skatinti gamtai draugišką ūkininkavimą ir gamtosauginių inovacijų diegimą;
- skatinti gyvulių augintojus diegti ūkininkavimo metodus, mažinančius poveikį aplinkai ir klimato kaitai;
- skatinti didesnės pridėtinės vertės žemės ūkio ir maisto produktų gamybą;
- skatinti biomasės, ypač atliekinės, panaudojimą energijos gamybai;
- panaudoti rekreaciniu požiūriu vertingas teritorijas, kultūros paveldo objektus, didinti miškų rekreacinį potencialą;
- skatinti CO₂ mažinimo būdus, ypač miškų želdinimą apleistose ir ne žemės ūkio paskirties žemėse, pažeistų miškų atkūrimą.

Žuvininkystė. Remiantis naująja ES Bendrąja žuvininkystės politika, įsigaliojusia 2014 m. sausio 1 d., siekiama atkurti žuvų išteklius iki tvaraus lygio, panaikinti netausią žvejybą bei sukurti naujų darbo vietų ir ekonominio augimo galimybių pakrančių Žemės ūkio optimizavimas Šilutės rajono savivaldybėje

regionuose. Prioritetai yra teikiami akvakultūrai, mokslo žinių apie žuvų išteklių būklę gerinimui, remiama mažos apimties žvejyba. Pagrindinis ES prioritetas – ekologiškai tausios, efektyvaus išteklių naudojimo, inovacinės, konkurencingos ir žiniomis grindžiamos žvejybos, akvakultūros, prekybos ir perdirbimo skatinimas.

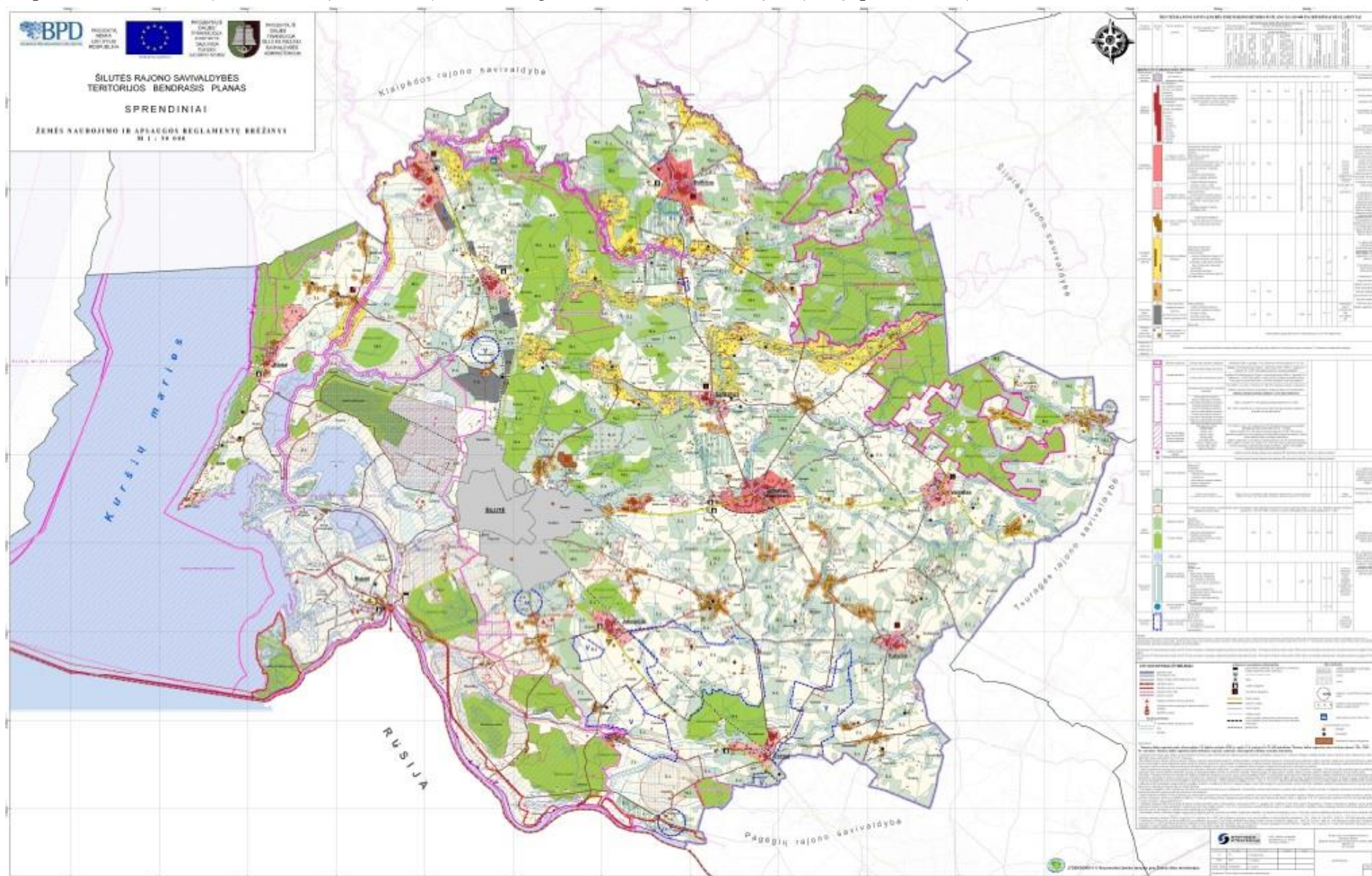
Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2014–2020 metų veiksmų programoje numatyti šie pagrindiniai plėtros prioritetai:

- pridėtinės vertės didinimas, darbo vietų kūrimas, jaunimo pritraukimas bei inovacijų skatinimas visuose žvejybos ir akvakultūros produktų tiekimo grandinės etapuose;
- veiklos įvairinimas verslinės žvejybos ir kitose veiklose, mokymasis visą gyvenimą bei darbo vietų kūrimas žvejybos ir akvakultūros regionuose;
- klimato kaitos švelninimas, žvejybos ir akvakultūros regionų gamtinių išteklių didinimas ir jų racionalus panaudojimas;
- žvejybos amato paveldo žvejybos ir akvakultūros regionuose puoselėjimas.

9.2 TERITORIJOS, KURIOSE GALIMA ŽEMĖS ŪKIO ĮMONIŲ (OBJEKTŲ) PLĖTRA IR STATYBA

Teritorijos, kuriose galima ir labiausiai rekomenduojama žemės ūkio įmonių (objektų) plėtra bei statyba, numatytos Šilutės rajono savivaldybės teritorijos bendrajame plane. Šios žemės ūkio plėtros teritorijos apima 47156 ha plotą ir sudaro apie 27,6 % bendro Šilutės rajono savivaldybės ploto. Pagrindinės Šilutės rajono savivaldybės žemės ūkiui skirtos teritorijos žemiau sekančiame žemėlapyje pažymėtos ženkliniu Ž1 (šviesiai rusvos spalvos teritorijos), Ž2 (žaliai dryžuotos teritorijos) bei Ž3 (raudonai taškuotos teritorijos) (žr. 6 paveikslą). Ž1 apima pagrindines žemės ūkio teritorijas, kuriose leidžiama žemės ūkio plėtra, pastatų ir kompleksų modernizavimas, bei nauja statyba. Ž2 apima žemės ūkio teritorijas, rekomenduojamas miškui sodinti. Ž3 apima žemės ūkio ir kitas teritorijas, kuriose draudžiama sodinti mišką. Pagrindinės Šilutės miesto žemės ūkiui skirtos teritorijos žemiau sekančiame žemėlapyje pažymėtos ženkliniu ŽMR (žaliai dryžuotos teritorijos) (žr. 7 paveikslą). ŽMR apima žemės ūkio teritorijas, rekomenduojamas miškui sodinti arba biokuro gamybai, gėlių ūkiams, medelynams. Taigi remiantis Šilutės rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano sprendiniais, žemės ūkio plėtra yra numatyta ir galima visose Šilutės rajono savivaldybės seniūnijose, išskyrus Rusnės seniūniją.

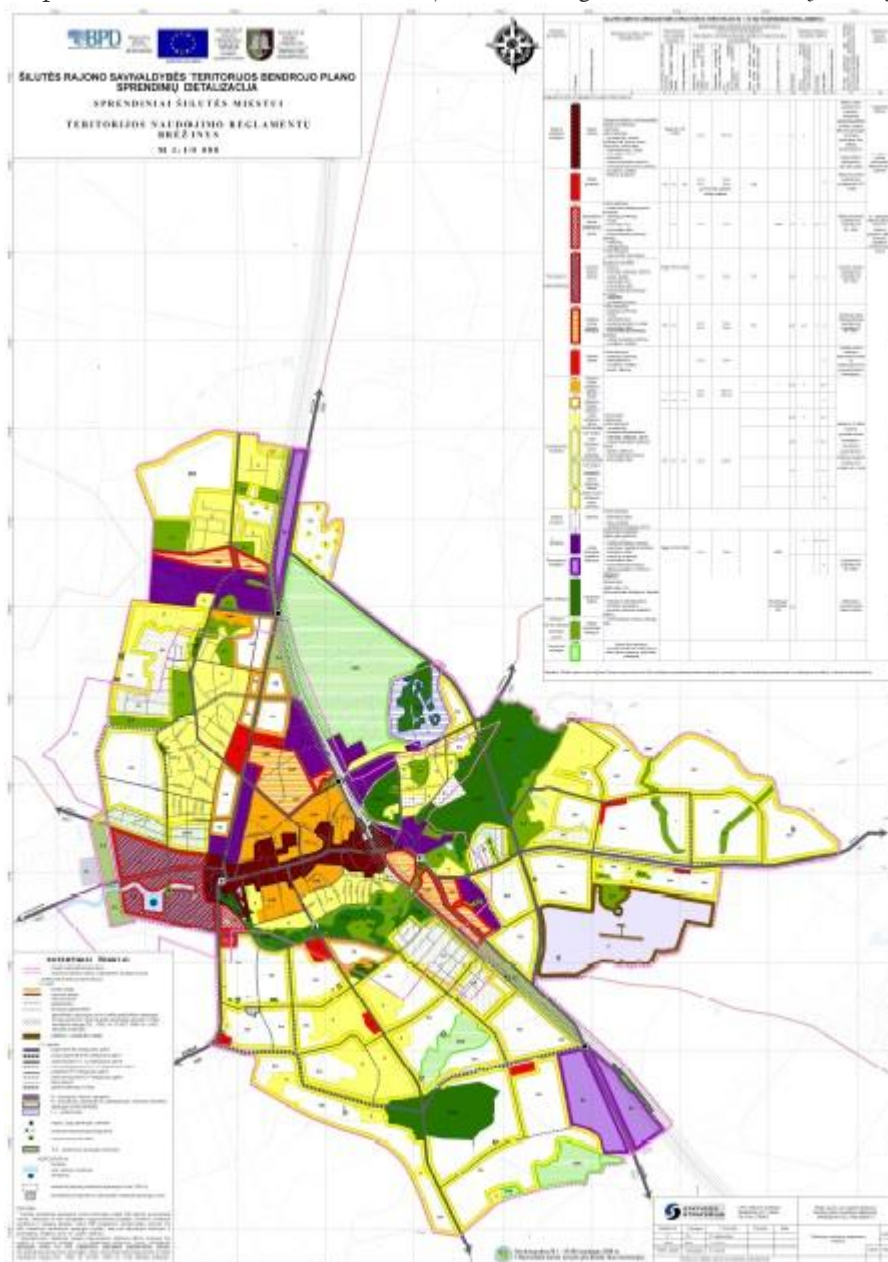
6 paveikslas. Šilutės rajono savivaldybės teritorijos, kuriose galima žemės ūkio įmonių (objektų) plėtra ir statyba

Šaltinis: Šilutės rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas

Žemės ūkio optimizavimas Šilutės rajono savivaldybėje

7 paveikslas. Šilutės miesto teritorijos, kuriose galima žemės ūkio įmonių (objektų) plėtra ir statyba

Šaltinis: Šilutės rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas

9.3 GALIMOS INTENSYVIOS ŽEMĖS ŪKIO VYSTYMO ZONOS

Siekiant įvertinti galimas intensyvias žemės ūkio vystymo zonas svarbu atsižvelgti į nemažai įvairių aspektų, tarp jų ir esamą Šilutės rajono savivaldybės vandens telkinių būklę. Tai padės nustatyti, kokiose vietovėse žemės ūkio plėtra nepageidaujama dėl jau esamo vandens telkinių užterštumo bei galėtų dar labiau pabloginti jų būklę ateityje. Šiai analizei bus naudojami Aplinkos apsaugos agentūros administruojamame portale gis.gamta.lt pateikti žemėlapių duomenys.

Bendra Šilutės rajono savivaldybės upių būklė didžiojoje teritorijos dalyje yra gera (vandens telkiniai, pažymėti mėlyna spalva) (žr. 8 paveikslą). Todėl daugumoje seniūnijų intensyvi žemės ūkio plėtra yra galima, išskyrus pagrindinė pietines teritorijas (Rusnės, Šilutės, Juknaičių, Usėnų, Katyčių, bei Vainuto seniūnijų), kur reikėtų vystyti labiau gamtai draugišką ūkininkavimą. Iš didžiųjų vandens telkinių Krokų Lankos ežeras priklauso Nemuno deltos regioniniame parke esančiam Krokų lankos botaniniam-zoologiniam draustiniui, kuriame bet kokia žvejybos veikla yra draudžiama. Todėl nepaisant geros bendros būklės šiame ežere ir jo aplinkinėje teritorijoje intensyvi žemės ūkio, žuvininkystės veikla negalima. Tuo tarpu Kuršių mariose gera bendra būklė nėra

Žemės ūkio optimizavimas Šilutės rajono savivaldybėje

pasiekta, todėl vystant intensyvią žemės ūkio veiklą, ypač žuvininkystę, taip pat reikėtų orientuotis į draugiškos aplinkai, tausios žuvininkystės plėtrą.

Daugumos Šilutės rajono savivaldybės paviršinių vandens telkinių ekologinė būklė ir ekologinis potencialas taip pat vertinami kaip geri (žalia spalva – gera ekologinė būklė; geltona spalva – vidutinė ekologinė būklė) (žr. 9 paveikslą). Analogiškai vidutinės būklės vandens telkiniai sutampa su nepasiektos geros bendros būklės, todėl šiose teritorijose vėlgi reikėtų orientuotis į gamtai draugišką ūkininkavimą, ekologinę žuvininkystę. Krokų Lankos ežero būklė išsiskiria labai gera ekologine būkle (mėlyna spalva – labai gera būklė), tuo tarpu Kuršių marių ekologinė būklė yra vertinama kaip bloga bei vidutinė (tamsiai geltona spalva – bloga ekologinė būklė). Remiantis Aplinkos apsaugos agentūra, Nemune ir Kuršių mariose gera ekologinė būklė nepasiekta dėl pasklidusios taršos (žr. 10 paveikslą). Didžiąją dalį pasklidusios arba ne iš konkrečių taršos šaltinių išleidžiamos taršos sudaro apkrovos iš žemės ūkio veiklos: tai į dirvožemį su gyvulių mėšlu ir mineralinėmis trąšomis patenkančios organinių junginių, azoto bei fosforo junginių apkrovos. Dėl to šių vandens telkinių teritorijose ypač rekomenduojama diegti gamtosaugines inovacijas bei ūkininkavimo metodus, mažinančius poveikį aplinkai.

Beveik visų Šilutės rajono savivaldybės vandens telkinių cheminė būklė yra gera (vandens telkiniai, pažymėti mėlyna spalva) (žr. 11 paveikslą). Nepasiekta gera cheminė būklė tikrai Skirvytėje bei Nemune. Šių upių teritorijose taip pat reikėtų vystyti žemės ūkį, tausojantį gamtą.

Didžioji dalis Šilutės rajono savivaldybės upių nėra priskirtos jokiai rizikos grupei (vandens telkiniai, pažymėti mėlyna spalva) (žr. 12 paveikslą). Tačiau yra upių, priskirtų rizikos grupei dėl ištiesinimo (vandens telkiniai, pažymėti žydra spalva), dėl vandens kokybės (vandens telkiniai, pažymėti geltona spalva), bei dėl vandens kokybės ir ištiesinimo (vandens telkiniai, pažymėti tamsiai geltona spalva). Tuo tarpu Krokų Lankos ežeras nėra priskirtas jokiai rizikos grupei, o Kuršių marios – priskirtos.

Remiantis esamos Šilutės rajono savivaldybės vandens telkinių būklės analize, intensyvi žemės ūkio plėtra turėtų būti ribojama (arba plėtojamas gamtai draugiškas, ekologiškas ūkininkavimas) pagrinde pietinėse Savivaldybės teritorijose. Visose kitose Savivaldybės teritorijose intensyvus žemės ūkio vystymas yra galimas, tačiau parenkant tikslias žemės ūkio plėtos vietas rekomenduojama įvertinti planuojamo žemės ūkio objekto poveikį artimiausiems vandens telkiniams.

8 paveikslas. Bendra Šilutės rajono savivaldybės vandens telkinių būklė

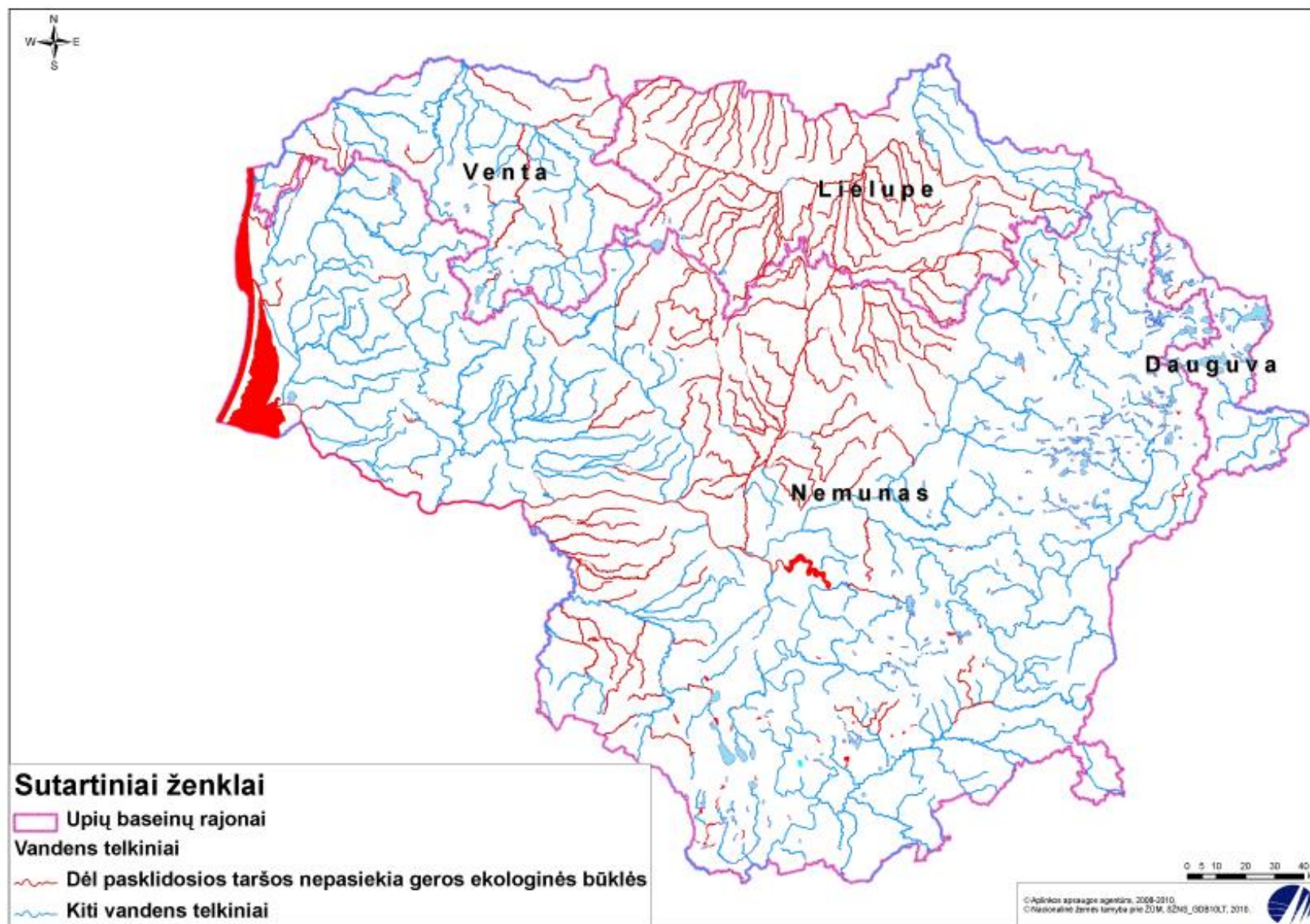
Šaltinis: www.gamta.lt

9 paveikslas. Šilutės rajono savivaldybės paviršinių vandens telkinių ekologinė būklė ir ekologinis potencialas

Šaltinis: www.gamta.lt

10 paveikslas. Vandens telkiniai, kuriuose gera ekologinė būklė netenkinama dėl pasklidosios taršos

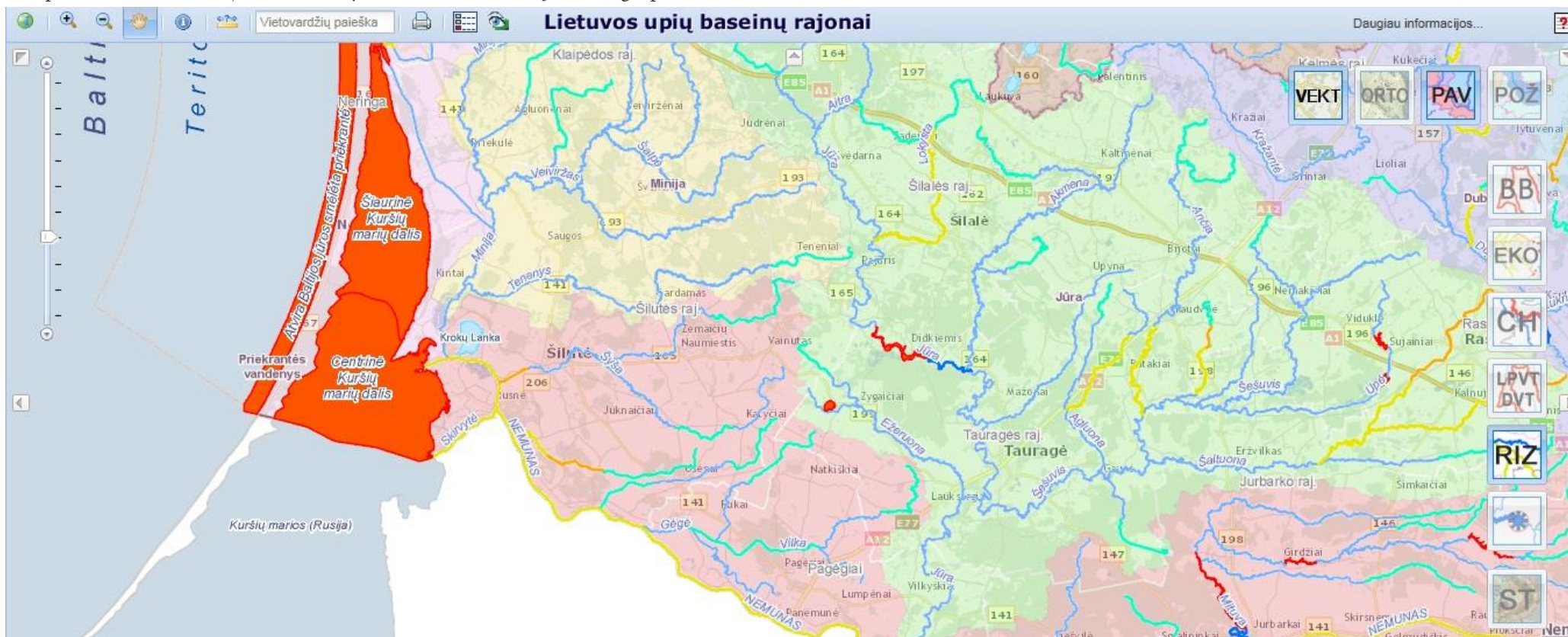
Šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

11 paveikslas. Šilutės rajono savivaldybės vandens telkinių cheminė būklė

Šaltinis: www.gamta.lt

12 paveikslas. Šilutės rajono savivaldybės vandens telkinių rizikos grupės

Šaltinis: www.gamta.lt

Nustatant intensyvias žemės ūkio vystymo zonas taip pat reikia atsižvelgti ir į vietas, kuriose esama gamtinių ar kitų specifinių kliūčių. Šilutės rajono savivaldybei itin reikšmingą poveikį turi potvyniai ir jų užliejamos teritorijos. Remiantis Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programa, beveik visų Šilutės rajono savivaldybės seniūnijų plotai yra 100 % priskiriami potvynių užliejamos teritorijoms (žr. 10 lentelę). Tik Žemaičių Naumiesčio seniūnijoje potvynių užliejamas plotas sudaro 89 % teritorijos. Apsaugai nuo galimų potvynių Šilutės rajono savivaldybėje yra įrengti 25 polderiai. Iš jų 13 – vasaros, bei 12 – žiemos. 2013 metų duomenimis, bendras vasaros polderių aptarnaujamas plotas – 18702,70 ha, žiemos polderių – 5499,51 ha. Labiausiai nuo potvynių kenčia vakariniai bei pietiniai Šilutės rajono savivaldybės rajonai (Saugų, Kintų, Rusnės, Šilutės, Juknaičių, bei Usėnų seniūnijos). Todėl šiose teritorijose itin intensyvi žemės ūkio plėtra yra sudėtinga.

10 lentelė. Teritorijos, priskiriamos potvynių užliejamos teritorijoms

Potvynių užliejamos vietovės			
Seniūnijos			
pavadinimas	žemės ūkio paskirties žemės		
	bendras plotas, ha	potvynių užliejamas plotas, ha	identifikuota specifinė kliūtis, %
Priekulės	8088	8088	100
Lumpėnų	6490	6490	100
Natkiškių	4078	4078	100
Pagėgių	9716	9716	100
Stoniškių	9027	9027	100
Vilkyškių	8239	8239	100
Gardamo	6778	6778	100
Juknaičių	10064	10064	100
Katyčių	5211	5211	100
Kintų	6787	6787	100
Rusnės	2919	2919	100
Saugų	10032	10032	100
Šilutės	9644	9644	100
Švėkšnos	7601	7601	100
Usėnų	5256	5256	100
Vainuto	10088	10088	100
Žemaičių Naumiesčio	9321	8321	100

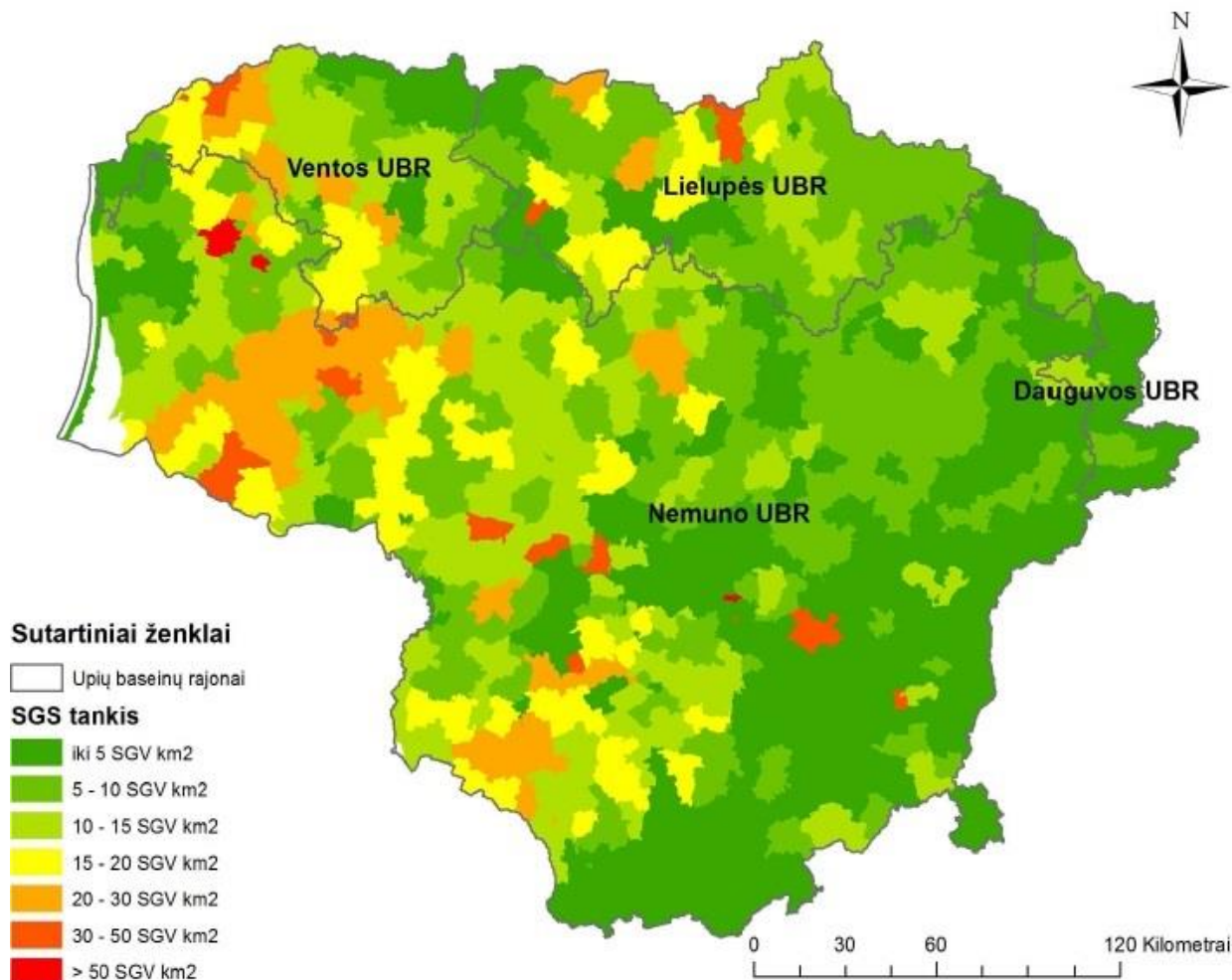
Šaltinis: Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programa

Siekiant įvertinti galimas intensyvias žemės ūkio vystymo zonas taip pat svarbu atsižvelgti ir į esamą gyvulininkystės intensyvumą. Kaip atskleidė ankstesniame skyriuje atlikta visos Šilutės rajono savivaldybės sutartinių gyvulių tankio analizė, vidutinis sutartinių gyvulių 1 ha žemės ūkio naudmenų plote skaičius yra 0,33 SG ir yra laikomas labai mažu. Todėl tolimesnė gyvulininkystės plėtra šioje teritorijoje yra galima. Tačiau nustatant konkrečias žemės ūkio vystymo vietas svarbu detaliau išanalizuoti kiekvienos Šilutės rajono savivaldybės seniūnijos sutartinių gyvulių tankį. Žemiau esančiame SG tankio žemėlapyje matyti, kad mažiausias vidutinis sutartinių gyvulių 1 ha žemės ūkio naudmenų plote skaičius yra Švėkšnos seniūnijoje (0,05–0,10 SG/ha) (žr. 13 paveikslą). Kintų, Saugų bei Usėnų seniūnijose šis skaičius siekia 0,10–0,15 SG/ha, Rusnės, Juknaičių bei Žemaičių Naumiesčio seniūnijose – 0,15–0,20 SG/ha, Šilutės, Gardamo bei Vainuto seniūnijose – 0,20–0,30 SG/ha, o didžiausias sutartinių gyvulių 1 ha žemės ūkio naudmenų plote skaičius yra Katyčių seniūnijoje – 0,30–0,50 SG/ha. Nepaisant to, nei vienoje Šilutės rajono savivaldybės seniūnijoje gyvulių tankis neviršija leistinos normos (t.y. 1,7 SG vienam ha žemės

Žemės ūkio optimizavimas Šilutės rajono savivaldybėje

ūkio naudmenų). Todėl galima teigti, jog gyvulininkystę galima plėtoti visoje Šilutės rajono savivaldybės teritorijoje. Tačiau siekiant nekoncentruoti gyvulininkystės tik vienoje Šilutės rajono savivaldybės vietoje, rekomenduojama gyvulininkystės veiklą toliau intensyviai vystyti bet kurioje seniūnijoje, išskyrus Katyčių seniūniją (joje paliekant esamą gyvulininkystės intensyvumą).

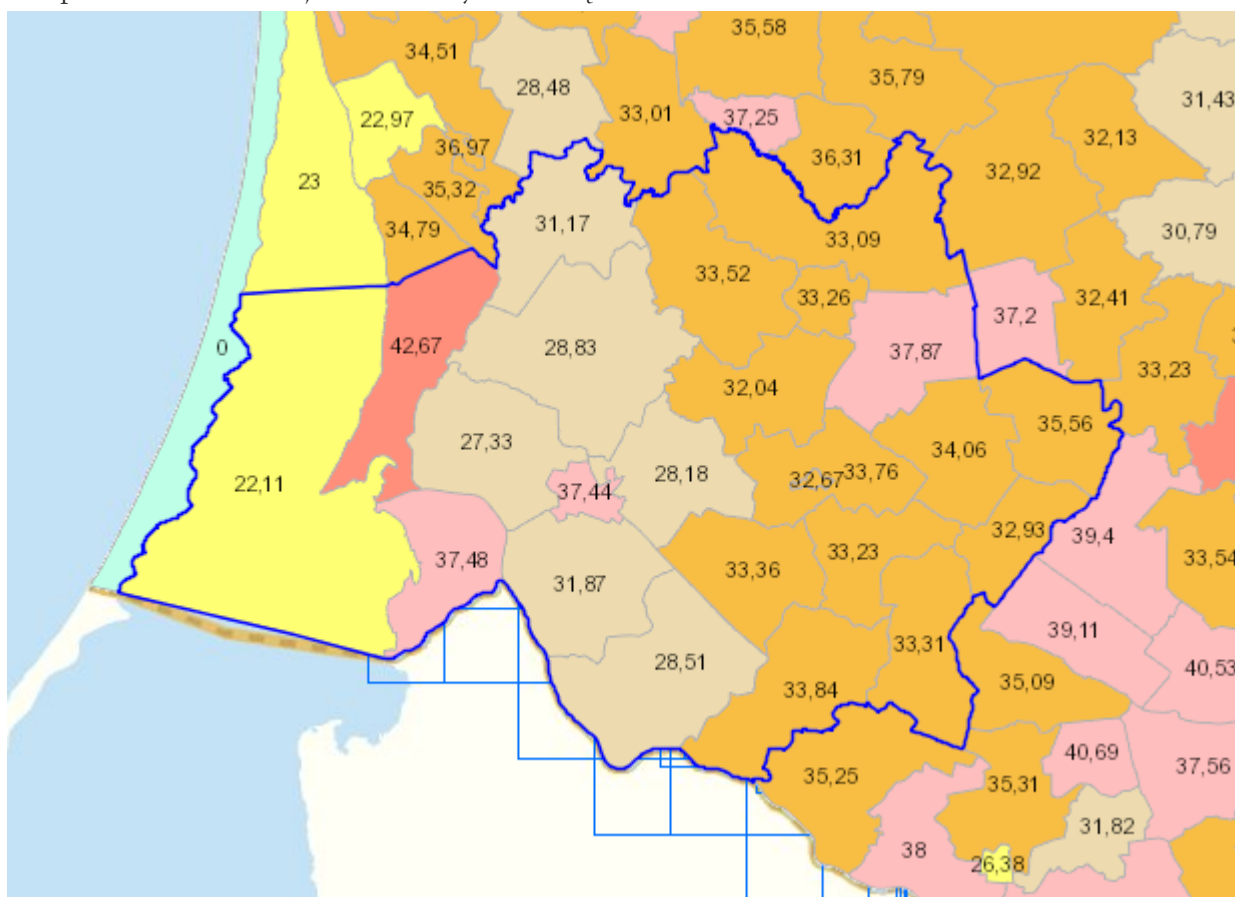
13 paveikslas. Sutartinių gyvulių tankis

Šaltinis: Nemuno upių baseinų rajono paviršinių vandens telkinių apsaugos problemų apžvalga, 2013

Dar vienas svarbus aspektas, galimų intensyvių žemės ūkio vystymo zonų nustatymui, yra žemių našumo įvertinimas. Bendrai Šilutės rajono savivaldybės teritorijos žemės yra vidutinio našumo. Pagal atskirų seniūnijų žemių našumą intensyviai žemės ūkio plėtrai tinkamiausios yra rytinės Šilutės rajono savivaldybės žemės: Gardamo, Vainuto, Žemaičių Naumiesčio, Usenų, Katyčių, Švėkšnos, bei Juknaičių seniūnijos (žr. 14 paveikslą). Tuo tarpu mažiausiai našios yra vakarinėje dalyje esančių Šilutės rajono savivaldybės seniūnijų žemės: Kintų, Saugų, bei Šilutės seniūnijos. Nepaisant didelio Rusnės seniūnijos (taip pat kaip ir vakarinės Kintų seniūnijos dalies) žemių našumo, šiose teritorijose intensyvi žemės ūkio veikla negalima dėl saugomų teritorijų zonų, bei klimato veiksnių ir dažnų stichinių nelaimių.

14 paveikslas. Šilutės rajono savivaldybės žemių našumas balais

Šaltinis: www.geoportal.lt

Nustatant galimas intensyvios žemės ūkio plėtros teritorijas, taip pat buvo įvertinti ir saugotini objektai bei teritorijos, gamtinis karkasas, inžinerinė infrastruktūra, bendrojo plano sprendiniai (numatytos statybos plėtros, rekreacijos plėtros, pramogų, viešojo poilsio naudojimo zonos) ir kt.

Apibendrinant, potencialo plėtoti intensyvią augalininkystę turi Gardamo, Žemaičių Naumiesčio, Juknaičių, Švėkšnos, Usenų, Katyčių, Vainuto seniūnijos. Tačiau vystant intensyvų ūkininkavimą ypatingai Katyčių bei Vainuto seniūnijose reikėtų įvertinti galimą papildomą neigiamą poveikį vandens telkiniams. Juknaičių, Švėkšnos ir Kintų seniūnijose taip pat rekomenduojama toliau plėsti ekologinius ūkius. Tinkamiausios intensyviai gyvulininkystės plėtrai yra Saugų, Šilutės, Kintų seniūnijos. Tačiau Šilutės seniūnijoje vystant gyvulininkystę taip pat rekomenduojama įvertinti galimą papildomą neigiamą poveikį vandens telkiniams. Taip pat Švėkšnos seniūnija be augalininkystės dar turi ir didelį (kaimo) turizmo plėtros potencialą. Kintų seniūnijoje be gyvulininkystės taip pat rekomenduojama vystyti alternatyvią žemės ūkio veiklą. Tuo tarpu Rusnės seniūnijoje, kurioje apskritai nenumatyta jokia žemės ūkio plėtra, rekomenduojama vystyti rekreacinį potencialą bei alternatyvias veiklas.

9.4 PASIŪLYMAI ŪKINĖS VEIKLOS ĮVAIROVĖS PLĖTOJIMUI

Ūkinės veiklos įvairovės plėtojimas yra vienas iš konkurencingumo didinimo būdų, taip pat padedantis plėsti specializaciją, efektyviau išnaudoti mažiau našias žemės ūkio naudmenas. Tradiciškai intensyvios augalininkystės teritorijose pagrindinė specializacija yra grūdų, cukrinių runkelių auginimas bei kiaulininkystė. Papildomai siūlomas rapsų auginimas bei pienininkystė. Siekiant išplėsti ūkinės veiklos įvairovę Šilutės rajono savivaldybėje taip pat rekomenduojama vystyti sodininkystę, gėlininkystę, daržininkystę bei uogų auginimą (ypatingai priemiestinėse zonose).

Žemės ūkio optimizavimas Šilutės rajono savivaldybėje

Turistinio potencialo turinčiose teritorijose siūloma sodybas pritaikyti netradicinių augalų auginimui: vaistinių augalų, vaiskrumių, šiltnamio bei lauko daržovių, grybų. Tradiciškai intensyvios gyvulininkystės teritorijose pagrindinė specializacija yra pieninė ir mėsinė galvijininkystė, avininkystė, bulvių, daržovių, uogų ir grikių auginimas. Siekiant išplėsti ūkinės veiklos įvairovę Šilutės rajono savivaldybėje gyvulininkystėje taip pat siūloma plėsti pieno ir mėsos gamybą. Nenašiose savivaldybės žemėse rekomenduojama užsiimti žaliųjų gyvulininkystei auginimu, taip pat rekomenduojama plėsti mėsinių galvijų auginimą. Ypač didelį potencialą turi mėsinių galvijų veislių auginimas Šilutės rajono savivaldybės Nemuno užliejamų pievų teritorijoje. Taip pat Šilutės rajono savivaldybėje siūloma gyvulininkystės gamybos atliekas panaudoti kaip atsinaujinantį energijos šaltinį, tokiu būdu išplečiant veiklą. Migracijos koridorių teritorijas siūloma panaudoti smulkių gamintojų ūkių su ganyklinės žemdirbystės, daržininkystės bei sodininkystės specializacijomis. Tikslinga plėsti pieno ūkius, avių auginimą. Taip pat Šilutės rajono savivaldybėje rekomenduojama plėsti kiaulių fermas bei kitas mažiau išvystytas gyvulininkystės šakas: auginti daugiau triušių (kurti veislinių triušių fermas), kailinių žvėrelių, užsiimti sraigčių auginimu. Taip pat galima būtų plėtoti bitininkystės produkcijos gamybą, ypatingai ekologiškuose ūkiuose. Nemuno žemupyje pievų potencialas taip pat suteikia didelių galimybių plėtoti tokią įvairiapusę veiklą kaip biokuro gamyba (agro granulės), žolinių pašarų auginimas. Iš žemės ūkio ir miško biomasės taip pat galima plėtoti ir biodujų gamybą. Kaimiškose Savivaldybės teritorijose tikslinga plėsti žemės ūkio produkcijos perdirbimą. Šilutės rajono savivaldybė taip pat turi galimybių plėsti ir žuvų perdirbimo pramonę, bei žuvininkystės, akvakultūros veiklą. Tikslinga plėtoti ekologinę žuvininkystę, o ypač – uždarų sistemų žuvininkystę (t.y. žuvų auginimą uždaroje recirkuliacinėse sistemose).

9.5 PASIŪLYMAI ŽEMĖS ŪKIO BEI SU JUO SUSIJUSIŲ VERSLŲ PLĖTROS, KONKURENCINGUMO GALIMYBĖMS

Siekiant padidinti žemės ūkio konkurencingumą yra svarbi tausojanči aplinką šakų visuma, turinti išplėtotą infrastruktūrą, modernias technologijas bei kvalifikuotus darbuotojus, ir gebanti prisitaikyti prie nuolat besikeičiančios verslo aplinkos. Norint užtikrinti Šilutės rajono savivaldybės žemės ūkio sektoriaus konkurencingumą pateikiami sekantys pasiūlymai/priemonės:

- žemės ūkio veiklų įvairovės plėtra;
- smulkių ūkių specializacija, orientuojantis į nišines žemės ūkio veiklas;
- ūkių modernizacija;
- smulkių ir vidutinių ūkių kooperacijos skatinimas, bendradarbiavimo plėtra;
- melioracijos sistemų atnaujinimas;
- upių dugno, pakrančių sutvarkymas;
- periodiškas mokymų vykdymas smulkiems ir vidutiniams ūkiams, siekiant didesnio kvalifikuotų specialistų skaičiaus;
- uždarų sistemų žuvininkystės skatinimas, bei mokymų vykdymas, siekiant parengti šių sistemų specialistus;
- inovatyvių ūkių technologijų žemės ūkyje skatinimas;
- ūkininkavimo metodų, mažinančių poveikį aplinkai ir klimato kaitai, skatinimas;

- ekologinių ūkių plėtros skatinimas (ypatingai žuvininkystės, bitininkystės produktų gamyboje);
- ekologinių ūkių vystymas išnaudojant draustinių, nacionalinių parkų, vandens telkinių bei Nemuno užliejamų pievų zonas;
- Nemuno žemaslėnio polderių teritorijos išnaudojimas pigesniems žemės ūkio produktams (pienas, jautiena) gauti;
- žemės ūkio produkcijos perdirbimo pramonės plėtros skatinimas;
- ekologiškų, išskirtinės kokybės produktų gamybos skatinimas;
- tradicinių gaminių sertifikavimo skatinimas;
- veislynų bei veislinių gyvulių, auginamų pardavimui, skaičiaus didinimas;
- ES struktūrinių fondų ir valstybės teikiamos paramos panaudojimas.

9.6 PASIŪLYMAI ALTERNATYVIOMS VEIKLOS SRITIMS MAŽIAU PALANKIOSE ŪKININKAUTI VIETOVĖSE

Mažiau palankios ūkininkauti vietovės – kaimo vietovės, kuriose dėl demografinių, aplinkosaugos, dirvožemio kokybės ir kitų gamtinių kliūčių iš žemės ūkio veiklos gaunamos mažesnės pajamos, tačiau žemės ūkio veikla turi būti tęsiama, kad būtų išsaugota aplinka ir pati kaimo vietovė.²⁷ Mažiau palankios ūkininkauti vietovės nustatomos Žemės ūkio ministerijos nustatyta tvarka. Pagrindiniai kriterijai nustatant tokias teritorijas: 1) mažo našumo žemės naudmenų (< 32 balai) dalis žemės ūkio naudmenose yra > 23 %; 2) grūdinių kultūrų derlingumas (< 2,18 t/ha), t. y. < 80 % šalies vidurkio; 3) gyventojų tankumas (< 15,4 gyv./km²), t. y. < 50 % šalies vidurkio; 4) vidutinis metinis gyventojų skaičiaus regresas yra > 0,5; 5) darbingo amžiaus gyventojų, užimtų žemės ūkyje, medžioklėje ir miškininkystėje, dalis > 15 %.²⁸ Alternatyviaja veikla yra laikoma bet kuri veikla kaimo vietovėje, nepriskiriama žemės ūkio veiklai.

Remiantis Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programa, visa Šilutės rajono savivaldybės teritorija yra priskiriama prie mažiau palankių ūkininkauti vietovių. Tačiau didžiausių problemų turi nuo potvynių labiausiai kenčiantys vakariniai bei pietiniai Šilutės rajono savivaldybės rajonai (Saugų, Kintų, Rusnės, Šilutės, Juknaičių bei Usėnų seniūnijos). Dėl to vykdyti itin intensyvią žemės ūkio veiklą šiose teritorijose yra sudėtinga. Taip pat nemaža Šilutės rajono savivaldybės teritorijos dalis įeina į saugomų teritorijų zoną, kurioje ūkinė veikla taip pat yra stipriai ribojama.

Mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse Šilutės rajono savivaldybėje siūloma vystyti tokius netradicinio bei smulkaus žemės ūkio verslus, kaip grybų ir vaistinių augalų auginimas, bitininkystė, triušių, kalakutų, kailinių žvėrelių auginimas, ir kt. Gausūs gamtiniai, rekreaciniai, paveldo ištekliai Šilutės rajono savivaldybėje taip pat sudaro galimybių ir potencialo šioje teritorijoje plėtoti ir alternatyvias veiklas:

- turizmas (kaimo turizmo sodybos);
- kultūros paveldas (tradiciniai, tautinio paveldo, žvejybos amato paveldo gaminiai);
- tradicinių, senovinių amatų centrai;
- miškų auginimas;

²⁷ LR Žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymas.

²⁸ Kai kurie mažiau palankių ūkininkauti teritorijų žemės ūkio intensyvumo aspektai, 2013.

- vidaus vandenų žuvininkystė;
- mažos apimties žvejyba;
- ekologinė žuvininkystė, uždarytų sistemų žuvininkystė;
- atsinaujinančių energijos išteklių gamyba (vėjo, saulės energija, biokuras, ir kt.);
- golfo laukai bei panašių laisvalaikio pramogų aikštynai;
- paslaugos ir kiti smulkieji verslai.

9.7 INVESTICIJŲ POREIKIO PASKAIČIAVIMAI, ATSIŽVELGIANT Į GALIMYBES FINANSUOTI VEIKLAS ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠOMIS

Remiantis Šilutės rajono savivaldybės 2015–2024 metų strateginiu plėtros planu, strateginiam tikslui plėtoti konkurencingą žemės ūkį ir skatinti ekologiškumą įgyvendinti planuojamos 6,9 mln. Eur investicijos. Iš jų 48,39 % turėtų būti skirtos uždaviniui aktyvinti žemės ūkio ir kaimo vystymąsi, ir 51,61 % – uždaviniui skatinti alternatyvių verslų plėtrą kaimo vietovėse. ES struktūrinių fondų lėšomis planuojama finansuoti 99,65 % visų reikalingų investicijų, Valstybės asignavimu – 0,34 %, Savivaldybės asignavimu – 0,01 %. Žemiau esančioje lentelėje pateikti finansavimo šaltiniai bei investicijų poreikis kiekvienai nurodytai priemonei (žr. 11 lentelę).

11 lentelė. Numatomų investicijų poreikis 2015–2024 metų laikotarpiui

Nr.	Pavadinimas	Finansavimo šaltinis	Suma, tūkst. Eur
3.2.1. Aktyvinti žemės ūkio ir kaimo vystymąsi			
3.2.1.1.	Tulkiaragės vasaros polderio atstatymas, pritaikant jį agroaplinkosauginiam ūkininkavimui	ES struktūrinių fondų lėšos	29,0
3.2.1.2.	Žiemos ir vasaros polderių renovacija	ES struktūrinių fondų lėšos	2606,6
3.2.1.3.	Pusiau natūrinių restruktūrizuojamų ūkių plėtros skatinimas	ES struktūrinių fondų lėšos	104,3
3.2.1.4.	Nenašių ir pažeistų žemės ūkio paskirties žemių mišku apšodininimas	ES struktūrinių fondų lėšos	579,2
3.2.1.5.	Sodų bendrijų infrastruktūros vystymo skatinimas	Valstybės asignavimas	23,2
3.2.2. Skatinti alternatyvių verslų plėtrą kaimo vietovėse			
3.2.2.1.	Informacinės bazės sukūrimas Savivaldybės internetiniame puslapyje, skirtos ekologinio ūkio produkcijos populiarinimui	Savivaldybės asignavimas	0,9
3.2.2.2.	Mokymų alternatyviems verslams ir netradicinei žemdirbystei vystyti organizavimas, konsultavimo paslaugų teikimas	ES struktūrinių fondų lėšos	7,8
3.2.2.3.	Žemės ūkio produkcijos perdirbimo skatinimas kaimiškose teritorijose, numatant teritorijas, kuriose galėtų būti vystomas perdirbimo verslas	ES struktūrinių fondų lėšos	2896,2
3.2.2.4.	Metinių konferencijų organizavimas žuvininkystės regiono plėtros klausimais	ES struktūrinių fondų lėšos	7,8
3.2.2.5.	Stiprinti žuvininkystės ir vandens turizmo sąsajas	ES struktūrinių fondų lėšos	130,3
3.2.2.6.	Turgavietės, skirtos žemės ūkio produkcijos pristatymui ir prekybai iniciavimas, iniciatyvos įgyvendinimas ir tolimesnis palaikymas	ES struktūrinių fondų lėšos	521,3

9.8 APIBENDRINIMAS

Pagrindiniai prioritetai žemės ūkio sektoriuje šiuo metu yra teikiami konkurencingumui didinti, veiklai įvairinti, inovacijoms, bei ekologiško ir gamtai draugiško ūkininkavimo skatinimui. Žemės ūkis Šilutės rajono savivaldybėje yra itin svarbus, todėl šio sektoriaus plėtros galimybės, konkurencingumo didinimas bei ekologiškumo skatinimas yra vienas svarbiausių prioritetų.

Šilutės rajono savivaldybės teritorijos bendrajame plane numatytos teritorijos, kuriose galima žemės ūkio įmonių (objektų) plėtra bei statyba, apima 47156 ha plotą ir sudaro net apie 27,6 % bendro Savivaldybės ploto. Žemės ūkio plėtra rekomenduojama visose Šilutės rajono savivaldybės seniūnijose, išskyrus Rusnės seniūniją (kadangi šios vietovės įeina į saugomų teritorijų zoną, bei turi didelę gamtinę, rekreacinę vertę).

Nustatant galimas intensyvias žemės ūkio vystymo zonas Šilutės rajono savivaldybėje išanalizuoti ir įvertinti tokie aspektai, kaip esama vandens telkinių būklė, teritorijos, kuriose esama gamtinių ar kitų specifinių kliūčių (Šilutės rajono savivaldybės teritorijai būdingi potvyniai), esamas gyvulininkystės intensyvumas, žemių našumas, saugomi objektai ir teritorijos, gamtinis karkasas, inžinerinė infrastruktūra, bendrojo plano sprendiniai ir kt.

Nustatyta, jog tinkamiausios teritorijos intensyvios augalininkystės plėtrai yra Gardamo, Žemaičių Naumiesčio, Juknaičių, Švėkšnos, Usėnų, Katyčių, Vainuto seniūnijose. Tuo tarpu intensyvią gyvulininkystę plėtoti rekomenduojama Saugų, Šilutės, Kintų seniūnijose. Tačiau ypatingai Katyčių, Vainuto bei Šilutės seniūnijose planuojant žemės ūkio veiklos plėtrą siūloma įvertinti galimą papildomą neigiamą poveikį aplinkiniams vandens telkiniams. Juknaičių, Švėkšnos ir Kintų seniūnijos turi didelį potencialą tolimesniam ekologinių ūkių vystymui. Rusnės ir Kintų seniūnijose, kuriose intensyvi žemės ūkio veikla nėra galima pagrįste dėl gamtinių ir klimato veiksnių, siūloma alternatyvių veiklų plėtra. Rusnės seniūnijoje taip pat rekomenduojama vystyti rekreacinį potencialą, o Švėkšnos seniūnijoje – kaimo turizmo.

Be įprastinės (pagrindinės) žemės ūkio veiklos, siekiant didinti sektoriaus konkurencingumą, svarbu plėsti ūkinės veiklos įvairovę. Augalininkystės sektoriuje rekomenduojama veiklą praplėsti gėlininkyste, sodininkyste, daržininkyste, uogų auginimu (ypač priemiestinėse zonose). Turistinio potencialo turinčios zonos yra tinkamos jose esančių sodybų pritaikymui netradiciniams augalams auginti (vaiskrūmiai, vaistiniai augalai, grybai, ir kt.). Gyvulininkystės sektoriuje siūloma veiklą praplėsti pieno ir mėsos gamyboje, žaliųjų gyvulininkystei (nenašiose žemėse), avių, mėsinių galvijų veislių (Nemuno užliejamų pievų zonoje) auginime. Gyvulininkystės gamybos atliekas rekomenduojama panaudoti kaip atsinaujinantį energijos šaltinį. Taip pat siūloma kurti veislinių triušių fermas, užsiimti kailinių žvėrelių, sraigių auginimu. Migracijos koridorių teritorijos yra tinkamos kurti smulkių gamintojų ūkius su ganyklinės žemdirbystės, daržininkystės bei sodininkystės specializacijomis. Tikslinga plėtoti ekologinius ūkius ir bitininkystės produkcijos gamybą juose. Nemuno žemupio pievose galima vystyti biokuro gamybą (agro granulės), žolinių pašarų auginimą. Taip pat iš žemės ūkio ir miško biomasės galima plėtoti ir biodujų gamybą. Tuo tarpu žemės ūkio produkcijos perdirbimą tikslinga plėsti kaimiškose Savivaldybės teritorijose. Taip pat rekomenduojama pasinaudoti gausiais vandens ištekliais bei sukaupia patirtimi ir vystyti žuvų perdirbimo pramonę bei žuvininkystės, akvakultūros veiklą, o ypač – ekologinę žuvininkystę, uždarytų sistemų žuvininkystę.

Žemės ūkio optimizavimas Šilutės rajono savivaldybėje

Tarp svarbiausių priemonių bei pasiūlymų žemės ūkio sektoriaus konkurencingumui Šilutės rajono savivaldybėje didinti yra žemės ūkio veiklų įvairovės plėtra, smulkių ūkių specializacija, ūkių modernizacija, smulkių ir vidutinių ūkių kooperacijos skatinimas, melioracijos sistemų atnaujinimas, upių dugno, pakrančių sutvarkymas, mokymų organizavimas smulkiems ir vidutiniams ūkiams, uždarų sistemų žuvininkystės skatinimas bei jų mokymų organizavimas, inovatyvių ūkių technologijų bei draugiško aplinkai ūkininkavimo skatinimas, ekologinių ūkių plėtros (ypač žuvininkystės, bitininkystės produktų gamyboje) skatinimas, ekologinių ūkių vystymas saugomų teritorijų ar specifinių kliūčių turinčiose teritorijose, Nemuno žemaslėnio polderių teritorijos išnaudojimas pigesniems žemės ūkio produktams išgauti, žemės ūkio produkcijos perdirbimo pramonės plėtros skatinimas, ekologiškų, išskirtinės kokybės produktų gamybos skatinimas, tradicinių gaminių sertifikavimo skatinimas, veislynų ir veislinių gyvulių skaičiaus didinimas, ES struktūrinių fondų bei valstybės teikiamos paramos panaudojimas.

Pasinaudojant gausiais gamtiniais, rekreaciniais, paveldo ištekliais Šilutės rajono savivaldybėje mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse taip pat siūloma vystyti tokias alternatyvias veiklas, kaip kaimo turizmas, tradiciniai, tautinio paveldo, žvejybos amato paveldo gaminiai, tradicinių, senovinių amatų centrai, miškų auginimas. Taip pat tikslinga išnaudoti vandens išteklių potencialą vystant vidaus vandenų žuvininkystę, mažos apimties žvejybą, bei ekologinę žuvininkystę, uždarų sistemų žuvininkystę. Mažiau palankias ūkininkauti teritorijas taip pat siūloma pritaikyti atsinaujinančių energijos išteklių gamybai, golfo laukų bei panašių laisvalaikio pramogų aikštynų įkūrimui, ir kitoms paslaugoms bei smulkiems verslams. Visa tai leistų kaimo žmonėms bei smulkiems žemės ūkio verslams papildyti pajamas, pagerinti konkurencingumą ir įdarbinti daugiau žmonių.

Šilutės rajono savivaldybės 2015–2024 metų strateginiame plėtros plane strateginiam tikslui plėtoti konkurencingą žemės ūkį ir skatinti ekologiškumą įgyvendinti numatomas 6,9 mln. Eur investicijų poreikis. Didžiąją investicijų dalį (net 99,65 %) planuojama padengti ES struktūrinių fondų lėšomis, tik minimaliai prisidėti turėtų Valstybė bei Savivaldybė. Šių investicijų dėka spartėtų žemės ūkio ir kaimo vystymasis Šilutės rajono savivaldybėje bei alternatyvių verslų plėtra kaimo vietovėse.